

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR
ANABİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN OKUL SONRASI
ZAMANLARDA ŞİDDETE YÖNELMESİ
VE DERS DIŞI SPORLA İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat ŞAHİN

**Samsun
Şubat – 2010**

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR
ANABİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN OKUL SONRASI
ZAMANLARDA ŞİDDETE YÖNELMESİ
VE DERS DIŞI SPORLA İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

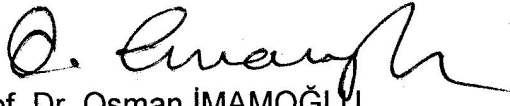
Murat ŞAHİN

**Danışman
Prof.Dr. Osman İMAMOĞLU**

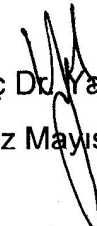
**Samsun
Şubat – 2010**

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Bu çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor programında
Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Üye : Yrd.Doç.Dr. M. Yalçın TAŞMEKTEPLİGİL
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Üye : Yrd. Doç Dr. Yaşar BARUT
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulu'nca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri
tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Süleyman KAPLAN
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Öncelikle bana çalışmalarım boyunca gösterdikleri özverilerinden, sabırlarından, maddi ve manevi katkılarından dolayı aileme teşekkürü borç bilirim. Ayrıca Yüksek Lisans çalışmam boyunca her zaman ilgi ve desteğini gördüğüm danışmanım Sayın Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU'na ve Sayın Yrd. Doç.Dr. M. Yalçın TAŞMEKTEPLİĞİL'e teşekkür ederim.

Çalışmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere, formların oluşturulmasında, doldurulmasında ve ulaştırılmasında yardımcı olan okul yöneticilerine ve meslektaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN OKUL SONRASI ZAMANLARDA
ŞİDDETE YÖNELMESİ VE DERS DIŞI SPORLA İLİŞKİSİ**

Murat ŞAHİN, Yüksek Lisans Tezi

Ondokuz Mayıs üniversitesi Samsun, Şubat 2010

Bu çalışmanın amacı, Lise öğrencilerinin okul sonrası zamanlarda şiddete yönelmeleri ile ders dışı spor faaliyetlerine katılımları arasında ilişkiyi incelemektir.

Araştırmaya Afyonkarahisar il merkezinden değişik türlerdeki liselerin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören 797 öğrenci katılmıştır. Verilerin elde edilmesi için öğrencilere “Öğrenci Bilgi Formu” sunulmuştur. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi SPSS İstatistik Programında yapılmıştır. Ayrıca elde edilen bulgular frekans, yüzde ve X^2 (Chi-Square) yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin ders dışı sportif faaliyetlere katılımları ile cinsiyetleri ve baba meslekleri arasında sırasıyla $p<0.001$, $p<0.05$ seviyesinde ilişki tespit edilmiştir. Yine lise öğrencilerinin cinsiyet durumları ile okul sonrası şiddet olaylarına yönelmesi arasında $p<0.05$ seviyesinde ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri süreler ile okul sonrası şiddet olaylarına karışmaları arasında $p<0.001$ ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına yönelmesi ile ders dışı sportif faaliyetlere katılımları arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

Araştırma sonuçları, öğrencilerin okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına sıklıkla karışmaları, ders dışı sportif faaliyetlere katılıp katılmadığı ile ilgili değil, bu zaman diliminde gözetimsiz geçirdikleri sürelerin uzunluğu ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı titizlikle hazırlanmış, öğrencilerin isteklerine ve fiziksel özelliklerine göre düzenlenmiş eğlenceli ders dışı sportif faaliyet programları, öğrencilerin okul sonrası zamanlarda karşılaşabilecekleri şiddet riskinden onları korumaya yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Ders Dışı Spor, Okul Sonrası Gözetimsiz Süre, Şiddet,

ABSTRACT
AT AFTER-SCHOOL HOURS, TENDING TO VIOLENCE OF HIGH SCHOOL
STUDENS AND RELATIONSHIP WITH
EXTRACURRICULAR SPORT

Murat ŞAHİN, MSc Thesis

University of Ondokuz Mayıs Samsun, February 2010

The aim of this study is to investigate tending to violence of high school students at after school hours and relationship with participating extracurricular sportive activities.

797 high school students who having education 9., 10., 11. and 12. grade at different types of high schools in Afyonkarahisar province participated in this study. For collecting data, "Student Information Form" submitted to students. Data collected from forms is analyzed by SPSS Statistic Program and evaluated with using frequency and percentage and chi-square (X^2) test.

As results of this study, there are significant relationships between participating extracurricular sportive activities with genders and father vocations (respectively $p<0.001$ and $p<0.05$). Besides, there is significant relationship at $p<0.05$ grade between genders of students with tending to violence of them. Also there is significant relationship at $p<0.001$ grade between period of students without supervision with tending violence of them. On the other hand, there is not significant relationship between tending to violence of students at after school hours with participating extracurricular sportive activities.

Conclusions of this study pointed out that there is relationship tending to violence of students at after school hours with period of students without supervision. Therefore, extracurricular sportive activity programs that studiously prepared according as request and physical features of students can help to prevent from meeting risks of violence.

Key Words: Extracurricular Sport, After-school hours without supervision, Violence

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilere Ait Bazı Parametrelerin, Okul Saatleri Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Süreleri ve Sportif Katılımlarının Yüzde ve Frekansları	20
Tablo 2. Öğrencileri Aile Durumlarına Ait Bazı Parametrelerin Yüzde ve Frekansları	21
Tablo 3. Öğrencilerin Anne ve Babaları İle İlgili Bazı Parametrelerin Yüzde ve Frekansları	22
Tablo 4. Öğrencilerin Katılım Gösterdiği Ders Dışı Sportif Faaliyetlerin Yüzde ve Frekansları	23
Tablo 5. Öğrencilerin Ders Dışı Sportif Faaliyetlerine Katılmamasına Neden Olan Etkenlerin Yüzde ve Frekansları	24
Tablo 6. Öğrencilerin Şiddet İle İlgili Durumlarının Yüzde ve Frekansları	25
Tablo 7. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara ve Cinsiyetine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı	26
Tablo 8. Öğrencilerin Anne ve Babalarına Ait Bazı Parametrelere Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı	27
Tablo 9. Öğrencilerin Anne ve Babalarına Ait Bazı Parametrelere Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı	27
Tablo 10. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımı	28
Tablo 11. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımı	28
Tablo 12. Öğrencilerin Anne Mesleğine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımı	29
Tablo 13. Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımı	30
Tablo 14. Öğrencilerin Yaşadığı Yerleşim Yerlerine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı	30
Tablo 15. Öğrencilerin Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelere Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı	31

Tablo 16. Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı.....	32
Tablo 17. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara ve Cinsiyetine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı.....	33
Tablo 18. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı.....	34
Tablo 19. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı.....	34
Tablo 20. Öğrencilerin Anne Mesleğine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı.....	35
Tablo 21. Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı.....	35
Tablo 22. Öğrencilerin Yaşadığı Yerleşim Yerlerine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı.....	36
Tablo 23. Öğrencilerin Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelere Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı.....	37
Tablo 24. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelerin Dağılımı.....	38
Tablo 25. Öğrencilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Okul Sonrası Gözetimsiz Olarak Arkadaşları ve Kendi Başına Sportif Faaliyetlere Katılanların Dağılımı.....	39
Tablo 26. Öğrencilerin Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarına Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımın Dağılımı.....	40
Tablo 27. Öğrencilerin Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımına Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetleri İle Şiddet Davranışlarının Azaltılabileceği Tercih Durumlarının Dağılımı	41
 Şekil 1. Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımının Grafiği.....	 26
Şekil 2. Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımını Grafiği.....	29

Şekil 3. Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımının Grafiği.....	31
Şekil 4. Öğrencilerin Öğrenim Cinsiyetine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımının Grafiği.....	32
Şekil 5. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımının Grafiği.....	33
Şekil 6. Öğrencilerin Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelere Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımının Grafiği.....	37
Şekil 7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelerin Dağılımının Grafiği.....	38
Şekil 8. Öğrencilerin Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımına Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetleri İle Şiddet Davranışlarının Azaltılabileceği Tercih Durumlarının Dağılımının Grafiği.....	40

SİMGE VE KISALTMALAR

A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
Ark.	: Arkadaşları
D.S.Ö.	: Dünya Sağlık Örgütü
F.B.I.	: Federal Bureau of Investigation
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Ö.İ.K.	: Özel İhtisas Komisyonu
Ö.S.S.	: Öğrenci Seçme Sınavı
S.B.S.	: Seviye Belirleme Sınavı
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

İÇİNDEKİLER

İÇ KAPAK	I
ONAY SAYFASI.....	II
TEŞEKKÜR.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	VI
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	IX
İÇİNDEKİLER.....	X
 1. GİRİŞ.....	 1
1.1. Amaç	4
1.2. Önem.....	4
1.3. Problem.....	5
1.4. Alt Problemler.....	5
1.5. Varsayımlar.....	6
1.6. Sınırlılıklar	7
1.7. Sayıtlılar	7
1.8. Tanımlar.....	7
 2. GENEL BİLGİLER.....	 8
2.1. Şiddetin Tanımı.....	8
2.2. Şiddetin Varlığı	9
2.3. Şiddeti Ortaya Çıkaran Faktörler	11
2.3.1. Antropolojik Nedenler.....	11
2.3.2. Psikolojik Nedenler.....	12
2.3.3. Sosyal Nedenler.....	13
2.3.4. Ekonomik Nedenler.....	13
2.3.5. Çevresel Nedenler.....	13
2.4. Okul Sonrası Zamanlar, Gözetimsizlik ve Şiddet İlişkisi.....	14
2.5.Gençlerin Şiddet Olaylarıyla Karşılaşma Durumları.....	15

2.6. Ders Dışı Etkinlik Kavramı.....	16
2.7. Ders Dışı Sportif Faaliyetler.....	17
3. MATERYAL ve METOD.....	19
3.1. Denekler.....	19
3.2. Verilerin Toplanması ve İstatistiksel Uygulama.....	19
4. BULGULAR.....	20
5.TARTIŞMA.....	42
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	49
7. KAYNAKLAR.....	51
8. EKLER.....	61
9. ÖZGEÇMİŞ.....	63

I. GİRİŞ

Şiddet, bilinen tarih boyunca insanın kendi kendine veya başkalarının varlığına karşı bilinçli şekilde fiziksel ya da sözel olarak saldırarak, kişi veya kişilerin huzurunu ve gelişimini sürekli tehdit eden bir olgudur. Ayrıca şiddet halk sağlığının önündeki en büyük tehlikelerden biridir (Uysal, 2003). Dünya sağlık örgütünün (DSÖ) tanımı ile şiddet “Kişinin kendisine veya başkasına, bir gruba veya topluluğa karşı onların sakatlanmalarına, ölmelerine, psikolojik olarak zarar görmelerine, kötü anlamda gelişimlerine veya mahrumiyet yaşamalarına neden olabilecek her türlü fiziksel gücü, zorlamayı ve tehdidi istendik olarak kullanmasıdır”. Buradaki fiziksel şiddet ve zorlama ayı zamanda psikolojik veya cinsel istismar anlamında da kullanılmaktadır (Dahlberg ve Krug, 2002).

Bir toplumda bireyin şiddetten en çok etkilendiği dönem ergenlik (gençlik) dönemidir. Bu dönem çocukluktan gençliğe geçişin olduğu, vücutta fizyolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyal yapı ve çevrelerinin değişerek geliştiği bir süreçtir (Koç, 2004; Gürkan, 2007). Öyle ki bu süreçte cinsel olgunluğa ulaşan ergenler kendine özgü ahlak kuralları ve değerler sistemi geliştirerek, aile bağımlılığından uzaklaşır ve çevresindekilerin daha çok dikkatini çekeceğini düşündüğü kendine yeni rol ve kimlik oluşturma çabalarına girmektedir (Gürkan, 2007, Uysal, 2003). Zira bu dönemde gençler yaşadıkları problemlere veya çatışmalara en kolay çözüm olarak şiddeti kullanabilir (Köknel, 1996; Tezcan, 1996; Uysal, 2003).

Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre ülke nüfusunun 12,5 milyondan fazlasını (% 17,68'i) 10 – 19 yaş arası gençler oluşturmaktadır (TÜİK, 2009). Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye Devleti ve toplumu gençlerinin geleceği, bireysel olarak gelişimi ve topluma olumlu anlamda uyum sağlayabilmeleri kadar onların güvenliği ve huzuru için de kaygı duymaktadır. Bu kaygıların başında, gençlerin şiddet eylemlerine karışma ve aynı zamanda şiddetin mağdurları olma durumları gelir. Gençlerin şiddetle karşılaşma risklerini azaltmak ve onları bu risklerden korumak için, başta Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) 1982 Anayasasının 58. ve 59. maddeleri olmak üzere devletin tüm kurum ve kuruluşları çalışmalar ve uygulamalar yapmaktadır. Ayrıca devlet eliyle çıkarılan kanun ve yönetmelikler ile tüm resmi kurumların bu konuya ciddi önem vermelerini sağlamaktadır. Tüm bu çabalara rağmen şiddeti gençlerin hayatından silmek

kolay olamamaktadır. Zira gençlik dönemi bu çağdaki ergenlerde şiddet ve suç eğiliminin arttığı bir dönemdir (Dahlberg ve Potter 2001; Mercy ve ark. 2002; Graham ve Bowling, 1995). Nitekim görsel ve yazılı medya organları her gün genç ergenlerin karıştıkları değişik biçimlerdeki şiddet içerikli haberler ve olaylar aktarmaktadır. Bu haber ve olaylar, bahsedilen organların bir kurgusu olmaktan ziyade, günümüzde her an, her yerde herkesin karşısına çıkabilecek gerçeklerdir (Alikashiöğlu ve Ark. 2004).

Şiddet olaylarına karışanların çoğunluğu okul çağındaki gençlerdir. Özellikle liselerde meydana gelen saldırganlık ve şiddet olayları son yıllarda artış göstermektedir (Yetiş, 2008; M.E.B.-Y.E.E., 2007; Alikashiöğlu ve Ark. 2004). Oysa toplumların kendi temellerini sağlamlaştıracak yeni neslin istikrarı, gelişmesi ve topluma iyi bir birey olarak kazandırılması için tesis ettikleri en iyi kurum okullardır (Bostancı, 2007; Noonan ve Vavra, 2007).

Okullarda öğrenim gören gençlerin şiddetle karşılaşma oranlarındaki artış birçok araştırmacının, öğrencilerin şiddet ve suçla ilişkisini incelemesine yol açmıştır. Alikashiöğlu ve arkadaşları lise seviyesinde öğrenim gören 15 ila 20 yaşlarındaki 4153 ergenin oluşturduğu çalışmada, katımcıların bir sene içerisinde % 42'sinin fiziksel kavgaya karıştıklarını belirtmiştir (Alikashiöğlu ve Ark. 2004). Valois ve arkadaşları yaptıkları çalışmada 9 ila 12. sınıflara öğrenim gören 5032 öğrencinin 1719'un bir senelik süre içinde fiziksel anlamda kavga ettiklerini ifade etmişlerdir (Valois ve ark. 2001). Başka bir çalışmada (O'Keefe, 1997), 935 lise öğrencisinin % 45'inden fazlası silahla vurulma veya bıçakla yaralanma olaylarına karışmış ya da tanık olmuşlardır. Aile içi şiddete uğramış 11 ila 16 yaşlarında 655 öğrenci ile yapılan bir araştırma, katılan öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin yüksek olduğunu ileri sürmüştür (Ayan, 2007).

Günümüzde okul ortamında meydana gelen şiddet olayları çok çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Tezcan'ın belirttiği başlıklara göre kız arkadaş sorunu, katı öğretmen davranışları, medyanın etkisi, yoksulluk, boş zamanları değerlendirme olanaksızlığı, polis muhbirliği, nedensiz şiddet olayları, disipline ilişkin olaylardır. Ayrıca Tezcan bahsedilen nedenlerin bir tanesinin üzerinden konuya yaklaşamayacağını, şiddeti oluşturan nedenleri çok yönlü olarak incelenmesiyle çözümler bulunabileceğini ileri sürmüştür (Tezcan, 1996).

Şiddet sadece okul ortamında değil, okul sonrası zaman dilimlerinde de oluşabilmektedir. Zira okul çıkış zili çaldıktan sonra öğrenciler, aile veya onlara bakmakla yükümlü kişilerin yanlarına gideceği vakte kadar gözetimsiz olarak hareket etmektedirler. Bu yüzden Okul sonrası saatler gençlik için kritik bir zamandır (Safeyouth, 2001). Gerçektende Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Federal İnceleme Bürosunun (FBI) rapor ettiği veriler göstermiştir ki; öğrencilerin karıştığı suç olaylarının sadece %3,3'ü okullarda meydana gelmiştir (Noonan ve Vavra, 2007). Yine FBI raporlarına göre 18 yaşın altındaki gençlerin şiddet ve saldırı suçlarına en çok karıştıkları saatler 15:00 ila 18:00 arasındır (Snyder ve Sickmund, 1999). Yani bahsedilen zaman aralığında bir ebeveyn veya öğrencileri olumlu olarak gözetebilecek biri yetişkin eşliğinde öğrencilerin boş zamanlarını geçirebilecekleri olumlu aktiviteler bulunmuyorsa, onlar sonuçları hoş olmayan olaylarla sıklıkla karşılaşma riskine sahiptirler. Zira 8. Beş Yıllık Kalkınma Planında (ÖİK, 2000), o çağlardaki yüksek enerjiye rağmen, boşluktaki denetimsiz bir gençliğin suça ve şiddete yönelebileceği söylenmektedir.

Tezcan'a göre okullar çağdaş okul sisteminde, öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmek bakımından da sorumludurlar. Oysa ülkemizdeki okullar, son dersin bitiş zili çaldıktan sonra öğrenci istemediği sürece onları bu zaman diliminde yönlendirme konusunda yasal bir düzenlemeye sahip değildir (Tezcan, 1996). Sadece onları ders dışı egzersizler açarak ya da okul sonrası Seviye Belirleme Sınavı (SBS) veya Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) için etütler koyarak birkaç saat daha öğretmen gözetiminde tutabilmektedir.

Bahsedilen ders dışı egzersizler okul bünyesinde MEB Personel Genel Müdürlüğüne çıkarılan 2006/97 sayılı genelge ile yapılır. Genelge, faaliyetleri İzcilik, Beden Eğitimi ve Spor, Halk Oyunları ve Güzel Sanatlar olarak ana başlıklar altında toplanmıştır. Egzersiz yaptıran öğretmene haftada 6 saat üzerinden ücret ödenerek yapılan çalışmalar, okul idaresi ve öğretmen sorumluluğunda öğrencilerin belirli bir kısmının katılım sağladığı çalışmalardır.

Öğrencilere yönelik ders dışı faaliyetler okul dışındaki çeşitli kurum ve kuruluşlarca da yapılabilir. Bu kurumların başında Gençlik ve spor müdürlüklerine bağlı gençlik kültür merkezleri gelir (Yetiş, 2008). Bunların dışında özel kurumların spor,

kültür ve sanat alanlarında verdiği çalışmalar vardır. Özellikle müsabık olan spor kulüpleri, dans ve vücut geliştirme salonları bu amaca hizmet verebilmektedir.

Öğrencilerin toplumsallaştıran, okul başarılarını arttıran, sağlıklı bir yaşam eğitimi veren, eğlenceli bir zaman dilimi sunan ve boş zamanlarını değerlendiren okul sonrası programların hazırlanması ve uygulanması aynı zamanda onları okul dışındaki şiddet ve suç riskinden korumaya yardım edebilir (Yetiş, 2008; Patten ve Robertson, 2001).

Bu çalışmalardan sportif etkinlikler özellikle 12-18 yaş arası gençlerin yoğun olarak katıldığı faaliyetlerdir (Karaküçük, 1997; Yetiş, 2008). Yine okulların birçoğu kendi bünyeleri içinde, ders dışı faaliyet olarak, beden eğitimi ve spor ve halk oyunları çalışmaları açmaktadırlar.

İncelenilen literatürde, Türkiye’de okul sonrası zaman diliminde öğrencilerin ders dışı spor faaliyetlerine katılımı ile ilgili çalışmalar yaygındır. Fakat öğrencilerin okul sonrası zamanlarda yaşadıkları şiddet olayları ile ders dışı sportif faaliyetleri ilişkisini inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı mevcut çalışmanın amacı öğrencilerin okul sonrası zaman diliminde karşılaştıkları şiddet olayları ile ders dışı spor faaliyetlerine katılım arasındaki ilişkiyi incelemektir.

1.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri sürelerde şiddete yönelme durumları ve ders dışı spor faaliyetleri ile ilişkilerini araştırmaktır. Ayrıca öğrencilerin okul sonrası gerek uygulayan gerekse maruz kalan olarak şiddete yönelimi ile ders dışı sportif faaliyetleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi ve elde edilecek sonuçlara göre ilgili kurumların, okul yöneticilerinin, öğretmenlerinin, öğrencilerin ve onların ailelerinin bilgilendirilmesini sağlamak ve şiddet riskine karşı yardımcı olacak öneriler sunmaktır.

1.2. Önem

Her geçen gün değişen dünyamızda, şiddet olgusu da değişim geçirerek farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu değişime rağmen insanlar üzerinde bıraktığı etki

aynıdır. Geleceğimizin bir parçası olan öğrencilerin okul sonrası ebeveyn ve onları takip edecek bir gözcü olmaksızın geçirdikleri vakitlerde şiddet olaylarına karıştıkları medya tarafından sıkça dile getirilmektedir.

Lise öğrencilerinin okul sonrası vakitlerini gözetimsiz ve faaliyetsiz olarak geçirmeleri, onları şiddet davranışları gösterme ya da bu tür davranışların mağduru olma riskini beraberinde getirmektedir. Bahsedilen risk gençlik çağındaki lise öğrencileri için fiziksel-ruhsal sağlıkları, eğitimleri, geleceklerinin daha iyi olması ve toplumsallaşmaları açısından büyük bir tehlike arz etmektedir. Bundan dolayı öğrencilerin düzenli olarak ders dışı zamanlarında uzman, ebeveyn veya onları olumlu olarak yönlendirecek kişiler gözetiminde faaliyetlerde bulunması, onları mevcut tehlikeler ve risklerden uzak tutacaktır.

Toplumsal entegrasyona yardım eden (Eitzen, 2003), organizmanın gelişimi ile birlikte kişiliği geliştiren, öğrencilerin aynı zamanda etkin bir boş zaman aktivitesi olurken, fiziksel sağlıklarını korumaya ve iyileştirmeye yardım eden, örgün eğitimin ayrılmaz bir parçası olan beden eğitimi ve sportif faaliyetleri ders dışı zamanlarda şiddet diye adlandırdığımız riske karşı okul çağındaki gençleri koruyabileceği öngörülebilir.

1.3. Problem

Lise öğrencilerinin okul sonrası zamanlarda şiddete yönelmeleri ile ders dışı spor faaliyetlerine katılımları arasında ilişki var mıdır?

1.4. Alt Problemler

- 1- Katılımcıların ayrı ayrı olmak üzere okul türleri, sınıf seviyeleri, cinsiyeti, ebeveyn verileri (sağ olup olmaması, medeni durumu, eğitim durumu ve meslekleri) ve yaşadığı yerleşim yerleri ile ders dışı sportif faaliyetlere katılım arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2- Katılımcıların okul saatleri sonrası gözetimsiz geçirdikleri ortalama süreler ile ders dışı sportif faaliyetler katılımları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

- 3- Katılımcıların ayrı ayrı olmak üzere okul türleri, sınıf seviyeleri, cinsiyeti, ebeveyn verileri ve yaşadığı yerleşim yerleri ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 4- Katılımcıların okul saatleri sonrası gözetimsiz geçirdikleri ortalama süreler ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 5- Katılımcıların ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 6- Katılımcıların ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile ders dışı spor faaliyetleriyle şiddet davranışların azaltılabileceği tercihleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.5. Varsayımlar

- 1- Katılımcıların ayrı ayrı olmak üzere okul türleri, sınıf seviyeleri, cinsiyeti, ebeveyn verileri (sağ olup olmaması, medeni durumu, eğitim durumu ve meslekleri) ve yaşadığı yerleşim yerleri ile ders dışı sportif faaliyetlere katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 2- Katılımcıların okul saatleri sonrası gözetimsiz geçirdikleri ortalama süreler ile ders dışı sportif faaliyetler katılımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 3- Katılımcıların ayrı ayrı olmak üzere okul türleri, sınıf seviyeleri, cinsiyeti, ebeveyn verileri ve yaşadığı yerleşim yerleri ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 4- Katılımcıların okul saatleri sonrası gözetimsiz geçirdikleri ortalama süreler ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 5- Katılımcıların ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 6- Katılımcıların ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile ders dışı spor faaliyetleriyle şiddet davranışların azaltılabileceği tercihleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.6. Sınırlılıklar

- Bu araştırma sadece Afyonkarahisar İl merkezini kapsamaktadır.
- Merkezde bulunan ve kura ile belirlenmiş (Afyon Anadolu Lisesi, Afyonkarahisar Milli Piyango Anadolu Lisesi, Atatürk Lisesi, Fatih Lisesi, Süleyman Demirel Fen Lisesi, Anadolu Teknik Lisesi Anadolu Meslek Lisesi Teknik Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi, Atatürk Sağlık Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi) çeşitli türdeki sekiz lisede, rastgele olarak belirlenmiş 9., 10., 11. ve 12. sınıflarda öğrenim gören öğrencilere uygulanmıştır.

1.7. Sayıtlar

- Araştırma örnekleminin, evreni temsil etme yeterliliğinde olduğu varsayılmaktadır.
- Öğrencilerin anket sorularını içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.
- Öğrenciler anketi uygularken başlangıçta kendilerine verilen direktiflere uydukları varsayılmıştır.

1.8. Tanımlar

Ders Dışı Spor: Okul ders saatleri sonrası ve hafta sonları yapılan beden eğitimi ve spor egzersizleri, amatör spor kulüplerine bağlı sportif çalışmalar ve kişinin düzenli olarak yaptığı her türlü spor faaliyetleridir.

Okul Sonrası Gözetimsiz Süre: Resmi okul saatleri sonrası bir ebeveyn veya yetişkin bireylerin gözetimine girinceye kadar geçen süre.

Şiddet: Kişinin kendisinin, başkasının ya da başkalarının, fiziksel veya psikolojik olarak zarar görmelerine neden olabilecek her türlü fiziksel veya psikolojik gücü kullanmasıdır (Dahlberg ve Krug, 2002).

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, incelenilen konuyla ilgili bazı kavramlar, yazılı literatür ve daha önce yapılmış araştırmaların ışığında açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Şiddetin Tanımı

Şiddet, insan yaşamının her anında ve bulunduğu her alanda duygusal, sözel, fiziksel, cinsel, siyasal, sosyal, kültürel, bireysel ve daha birçok boyutuyla ortaya çıkabilir (Balcıoğlu, 2001). Ayrıca cinayet, işkence, darbe (vurmak), etkili eylem, savaş, baskı, suçluluk, terörizm (Michaud, 1991) ve istismar gibi kavramları, içeren karmaşık yapısından dolayı tanımlanması zor olan bir olgudur (Balcıoğlu, 2001). Bu yüzden şiddet tek bir boyutla değerlendirilemez (Eren, 2005). Öyle ki yok eden, zorlayan ve huzuru bozan (Michaud, 1991) şiddet, var olduğu her olayda meşrulaştırıcı sebeplerle¹ birlikte olur (Öztürk, 2007). Bahsedilen meşrulaştırma sebepleri yaygınlaştıkça şiddetin boyutlarını ve kapsadığı kavramlar çoğalmaktadır. Bundan dolayı, mevcut çalışmada şiddet olgusunun daha iyi anlaşılabilmesi için, şiddet basit anlamları, etimolojik yapısı araştırmacı ve bilim adamlarının açıklamaları ile tarif edilmeye çalışılacaktır.

Türkçede Şiddet kelimesi köken olarak Arapça “Şedid” kelimesinden türemiştir. Şedid kelimesi bir hareketin veya kuvvetin derecesi anlamına gelir (Ünsal, 1996, Aydemir, 2005). Şiddetin İngilizce ve Fransızca karşılığı olan “violence” kelimesi ise Latince güc, erk, şiddet ve bedensel güc anlamlarını simgeleyen “vis” kökünden türediği varsayılan (Ünsal, 1996; M.E.B.-Y.E.E. 2007) “violentia” kelimesinden gelmektedir (Michaud, 1991). Violenta kelimesi şiddet, sert ya da acımasız kişilik ya da güç demektir (Kabasakal, 2007).

Türk Dil Kurumunun sözlüğüne göre şiddet “Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma; duygu ve davranışlarda aşırıya kaçma” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr, 2009).

¹ Savaşan taraflar, düşman olarak gördükleri karşı tarafın yok edilmesini meşruluğu oluşturacak gerekli sebepleri sürekli ifade ederler (Coady, 1996). Bir terör eylemi ile kişilerin canlarına ve mallarına kast eden terörist gruplar, bu eylemlerini, özgürlük ve barış için yaptıklarını ifade edebilmektedirler (Kavlak, 2007).

DSÖ raporunda belirtilen tanımı ile şiddet kişinin kendisine veya başkasına, bir gruba veya topluluğa karşı onların sakatlanmalarına, ölmelerine, psikolojik olarak zarar görmelerine, kötü anlamda gelişimlerine veya mahrumiyet yaşamalarına neden olabilecek her türlü fiziksel gücü, zorlamayı ve tehdidi istendik olarak kullanmasıdır (Dahlberg ve Krug, 2002). Başka bir araştırmacıya göre ise “bireye ve topluma fiziksel ve ruhsal acı vermek, eziyet niteliğiyle yapılan yıkıcı, yok edici, saldırgan davranışlar şiddet olarak tanımlanabilir” (Balcıoğlu, 2001). Köknel ise şiddeti, bir kişiye güç veya baskı kullanarak, isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak olarak tanımlamaktadır (Köknel 1996). Michaud “karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya bir kaç doğrudan ya da dolaylı, toplu ve dağınık olarak, diğerlerinin bir veya bir kaçının bedensel ve törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğe veya mallarına, simgesel, sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek davranışların” şiddet eylemleri olduğunu ifade etmiştir (Michaud, 1991).

İnsana fiziksel ve ruhsal zarar veren her edimi şiddet olarak değerlendiren Ünsal yaptığı bir çalışmada şiddeti dar ve geniş anlamları ile tanımlamaya çalışmıştır. Dar anlamı ile şiddet, bireysel ve kolektif olmak üzere, insanın kendisine ya da başkalarının veya bir topluluğun bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici edimlerdir (Ünsal, 1996). Geniş anlamıyla şiddet ise, karmaşık ve ölçülebilirliği zor olan, dolaylı ve somut biçimde hissedilen çeşitli baskıları şiddet olarak tanımlar (örneğin, trafik kazası, medya terörü, gözdağı vermek, tehdit etmek, küfür ve hakaret içeren sözler söylemek, çevre kirliliği, gürültü v.b.).

2.2. Şiddetin Varlığı

Şiddet, insanoğlunun yaşam sürecinin her aşamasında, daimi bir olgu olarak ona eşlik etmiştir. Nitekim şiddet, ilk yaratılan insan Hz. Âdem’in ilk çocuklarından Habil’in ağabeyi Kabil tarafından öldürdüğü zamanla başlamış olabilir (tr.wikipedia.com, 2009). Ya da farklı bir yaşam başlangıcı görüşüne göre, Charles Darwin’in Türlerin Kökeni kitabında ileri sürdüğü “Doğal Ayıklama” teorisinin özünü oluşturan, doğa şartlarına karşı daha yetenekli ve güçlü olanların kendilerinden daha zayıf olanları av veya tehdit oluşturdıkları için öldürme eylemi, şiddetin başlangıcı olarak ifade edilebilir. Engels ise salt kötülük olarak tanımladığı şiddetin başlangıcını

ilk işlenen günah olarak ifade etmiştir (Engels, 1996). Muhtemelen organik hayatın içinde var olan (Berkday ve ark, 1996) şiddet olgusunun en büyük devrimi, araç ve gereçlerin keşfi (Arendt, 1996) ile olmuştur. Bu devrimle insanoğlu amaçlarına ulaşmada, şiddet davranışlarını daha sıklıkla göstermiştir. Artık av veya kavga gibi küçük çaplı şiddet eylemleri, bu araçların teknolojilerinin gelişmesi savaşların daha büyümesine ve adı dünya savaşları olan kanlı şiddet gösterilerine dönüşmüştür. Bununla ötesinde, özellikle konvansiyonel ve kitle imha silahları olan devletler bu güçlerinin şiddet değil caydırıcılık olarak ifade etmeye (Arent, 1996) çalışsalar da, her savaş aynı zamanda bir şiddet hareketidir (Akyol, 2005).

Şiddet kavramı sadece savaşlarda var olmamıştır. Zira sınıf farkı, kölelik, ırk ayrımı ve fakir halk kavramlarının oluşturduğu eşitsizlikte, şiddeti hak aramak adı ile kullanmıştır (Bal, 2007). Nitekim sanayi devrimi sırasında köylü, esnaf ve işçi topluluklarının ezilme ve bağımsızlık duygularının artması ile toplumun geri kalanına düşmanlık beslemeleri, günümüzün önemli ve şiddet yüklü anarşizm akımını başlatmıştır (Akyol 2005).

İnsanları korku, heyecan aynı zamanda da eğlence sunduğu söylenen Eski Roma'da arenalarda yapılan kanlı mücadele sporlarının, Ortaçağ Avrupa'sında idam ve işkence törenleri ile Fransız devrimi giyotin gösterilerinin yerini sinemalar, televizyon ekranları ve spor müsabakaları almıştır (Scognamillo, 1996).

Aile içi şiddetin, sosyo-ekonomik faktörlerin, politikanın, eğitim sistemlerinin, medyanın ve yaşadığı çevrenin etkisinde kaldığı söylenen genç neslin, çocukluktan itibaren okullarda ve okul dışında yüksek oranda suça ve şiddet olaylarına karışması rutin gündem oluşturmaktadır.

Daha çok bilgi ulaşmanın ve paylaşmanın en kısa ve etkili yol olan bilgi ve iletişim teknolojileri bile şiddetin yaygınlaşmasında önemli araçlar kategorisine geçmektedir. Fiziksel ve sözel şiddete benzer şekilde, bireyin veya bireylerin, kişiyi veya topluluğu sıkıntıya sokacak şekilde, onlara ait cep telefonu, bilgisayar ve internet araçlarına virüs bulaştırma, onların hesaplarını ele geçirerek maddi ve psikolojik zarar verme gibi siber zorbalık adı verilen eylemler de ergenler arasında yaygınlaşmaktadır (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007)

Günümüzde şiddetin varlığını ifade edecek yer ve olay bulmak oldukça kolaydır. Zira şiddet olayları toplumun her zerresine bulaşmış durumdadır.

2.3. Şiddeti Ortaya Çıkaran Faktörler

Şiddet eylemleri, yüzyıllar boyu dikkat çeken ve üzerinde önemle durulan bir konudur (Köknel, 1996). Keza şiddetle bir şekilde teması olan ve bundan rahatsızlık duyan herkes için en hayati sorulardan biri “Şiddetin Kaynağı nedir?” sorusudur (Moses, 1996). Bu sorunun cevabı aynı zamanda, şiddeti tetikleyen ve onu çağlar boyu etkili olmasını sağlayan faktörleri de açığa çıkaracaktır.

Bir zamanlar yiyecek yetersizliği, şiddeti kaynağı olarak sunulmaktaydı. Ama günümüzde şiddet iyi beslenen insanların arasında da oldukça yaygındır (Russel ve Russell, 1979). Irkçılık, köle – efendi ilişkisi, sınıfsal üstünlük beklentisi ile zenginlik ve fakirlik gibi eşitsizlikler şiddetin kaynağını oluşturabilir (Bal, 2007). Buna karşın, DSÖ’nün şiddetle ilgili raporunda, şiddetin doğası olarak fiziksel, cinsellik, psikolojik ve yoksunluk ya da ihmalkârlık eylemlerinin gösterilebileceğini belirtmiştir (Dahlberg ve Krug, 2002). Diğer taraftan bazı araştırmacılar, şiddetin kaynağı olarak, bireyi, toplumu ve doğayı göstermektedir (Köknel, 1996; Balcıoğlu, 2001). Nitekim birey ve toplum doğa ile sürekli bir etkileşim içindedir. Zira doğadaki fiziksel, kimyasal ve biyolojik değişimler bireyi ve toplumu hem bedensel hem de ruhsal olarak etkiler. İnsanın yaşadığı doğa içindeki ısı, ışık, nem, gürültü, rüzgâr, solunan hava, iyonlar ve atomlar, içilen su, yenilen besin, çevre kirliliği gibi özellikler insanın saldırganlığında ve şiddet işlemeye meylinde etkili olurlar (Balcıoğlu, 2001).

Bunlara göre bir faktör tasnifi yapılacak olursa, şiddet bireyin fiziksel yapısına aitse antropolojik, ruhsal durumuna aitse psikolojik, toplum içindeki eşitsizlikler ve diğer sosyal nedenlere aitse sosyolojik, zenginlik – fakirlik, açlık gibi faktörlere aitse ekonomik ve gürültü, çevre kirliliği gibi sorunlara aitse çevresel olarak, şiddeti ortaya çıkaran faktörler incelenebilir.

2.3.1. Antropolojik Nedenler

İnsanın doğal yapısına ait değişik yönler incelendiğinde şiddetle en keskin ilişkisi saldırganlık olarak karşımıza çıkar. Bu davranış tüm canlılarda içgüdüsel veya dürtüsel bir tepki olarak ifade edilir. Nitekim hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalar, saldırgan davranışların fiziksel, kimyasal ve biyolojik nedenleri vardır. Genelde,

beslenme, korunma ve cinsellik (üreme) ihtiyaçları sırasında onları birleştirip bütünleştiren içgüdü olarak ortaya çıkmaktadır (Köknel 1996). Fakat mutlaka bir uyarıcıya ihtiyacı vardır. Bundan dolayı nörofizyolojik olarak duruma bakılırsa, saldırganlığın ortaya çıkması için bir gerilim oluşması gerekir (Michaud, 1991). Bu gerilimi açlık, güvensizlik ve tatmin duyguları tetikleyebilir.

Saldırgan davranışların en belirgin şiddet ögesi fiziksel olarak yapılanıdır. İnsanlarda hayvanlar gibi kendilerine karşı bir tehdit algıladıklarında gösterdikleri davranışlar şiddet içerebilir (Riches, 1989).

2.3.2. Psikolojik Nedenler

İnsanın gösterdiği saldırganlık ve şiddet davranışı her ne kadar içgüdü olarak doğuştan geldiği iddia edilse de, yapılan çalışmalar bunların sonradan öğrenildiğini ifade etmektedir (Michaud, 1991). Örnek olarak, aç olan veya acı duyan bebekler ağlayarak tepki verir. Bu tepki bitmeden anne ortama girdiğinde bebeğin davranışlarında ve gerginliğinde bir yumuşama meydana gelir. Keza Psikanaliz kuramına göre eğer anne, bebeğin bu çağrısına cevap vermezse ileride o bebekte güven eksikliği olabilir. Bu da güvensizlik duyan bireyin çevreden alacağı uyarıların çoğunu tehdit olarak algılamasına yol açabilir (Köknel, 1996). Yine ödül ve ceza, taklit gibi öğrenme kuramları sonucu çocuk saldırganlık ve şiddet eylemlerine girişebilir (Michaud, 1991).

Alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, bireyin gerginlik uyarıları baskılayacak motivasyonu azaltacağı için saldırgan davranışların daha çabuk gösterilmesine neden olur. Keza madde kullanan gençlerin şiddet ve suç olaylarına karışma oranı kullanmayanlara oranla oldukça yüksektir (Balcıoğlu, 2001; Erdem ve ark. 2006). Şiddeti oluşturan antropolojik, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin tümünün ya da bir tanesinin etkisi ile de bireyin psikolojisi bozulabilir. Ve sonuç olarak, kendini kontrol edemeyerek kendine ve başkalarına zarar verebilir.

Şiddetin psikolojik boyutuna bakıldığında, ilk akla gelen psikolojik rahatsızlıkları olan hasta kişilerin saldırgan davranışlarındaki yoğunluk ve kontrolsüzlüğüdür (Balcıoğlu, 2001). Oysaki sadece hasta bireyler saldırganlık

davranışı göstermez aynı zamanda uyarılan gerginlik halini baskılamayan kişilerde saldırgan davranışlarda bulunabilir (Balcıoğlu, 2001).

2.3.3. Sosyal Nedenler

Ailesel şiddet, cezaevindeki şiddet, okulda şiddet, sokakta şiddet, siyasi şiddet gibi yer ve biçimini çoğaltabileceğimiz şiddet eylemleri farklı toplumlarda, farklı sebepler ve şekillerle toplumsal boyutta ortaya çıkabilir (Riches, 1989).

Toplumsal olaylar bir problem halini almaya başlarsa, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığı doğrudan etkilenebilir (Balcıoğlu, 2001). Yapılan bir basın açıklaması, trafik sıkışıklığı, uzun kuyruklarda sıra beklemek gibi rutin olaylar bir anda şiddet hareketlerinin görüldüğü alanlara dönüşebilir. Yine de sosyal anlamda, bireyi tehdit eden en büyük şiddet eylemlerinin nedenleri siyasi idarenin karar verdiği savaşlar ve organize olmuş terör faaliyetleridir. Yine bir topluluğun diğer bir topluluğu cinsiyet, ırk, köle – efendi ilişkisi ve sınıf kavramları nedeniyle yıldırması, mafya türü organize suç örgülerinin yaygınlığı, sokak çeteleri, başıboş kontrolsüz tinerci olarak adlandırılan sokak çocukları da şiddetin kaynakları sayılabilir (Dahlberg ve Krug, 2002). Bunun yanı sıra korunma eksikliğinden veya ekonomik şartlardan dolayı yapılan göç hareketleri de şiddeti tetikleyebilir (Balcıoğlu, 2001)

2.3.4. Ekonomik Nedenler

Ekonomik çıkar için, birey veya daha geniş topluluklar tarafından kurallar ve kanunlar çiğnenerek, ekonomik bir bölünme veya kırılmayla ekonomik düzeni bozarak verilecek hizmetleri kesenler, ekonomi şiddet uygulamış olurlar (Dahlberg ve Krug, 2002). Zenginlik ve fakirlik kavramı ortaya çıkaran, gelir dağılımındaki eşitsizlik, toplumlarda şiddet riskini arttıran en önemli sorunlardan biridir (Balcıoğlu, 2001; ÖİK, 2001). Keza hiper enflasyon, üretimdeki yetersizlik ve karaborsa kavramları da peşlerinde şiddet eylemlerini getirebilir.

2.3.5 Çevresel Nedenler

İnsan çevresi ile hem fiziksel hem de ruhsal olarak sürekli etkileşim içerisinde (Balcıoğlu, 2001). Bundan dolayı saldırganlık ve şiddet eylemlerini çevresel unsurlar tetikleyebilir. Nitekim hava sıcaklıkları arttıkça öldürme ve yaralama oranlarının arttığı ifade edilmektedir (Köknel, 1996; Balcıoğlu, 2001). Yüksek ses ve gürültüde kavgaya ve gerginliğe neden olabilir (Balcıoğlu, 2001). Çevre kirliliği, (hem mekânların ve suyun hem de solunan havanın kirliliği) yaşanılacak alanları ve paylaşılan havanın niteliğini olumsuz olarak etkiler. Bu duruma yeşil ve ağaçlık alan eksikliği de eklenirse toplumda ciddi bunalımlar doğurabileceği tahmin edilmektedir (Köknel, 1996).

2.4. Okul Sonrası Zamanlar, Gözetimsizlik ve Şiddet İlişkisi

Okuldaki derslerin süresinin o gün için bittiğini haber veren zil, okul sonrası zamanların başlangıcıdır. Bu zaman dilimi, öğrencilerin eğlenmek, yeni bir şeyler öğrenmek, kendi yeteneklerini sınaması ve kendini gerçekleştirme için en uygun vaktir. Fakat bu zaman diliminde öğrenciler sorumlu bir yetişkin gözetiminde değilse, ailelerin ve resmi yetkililerin kaygılarının artması gerekmektedir (Vandell ve Shumov, 1999). Zira okul sonrası zamanlar öğrenciler için eğlence, öğrenme, dinlenme fırsatları sunabileceği gibi onların güvenliğini ve sağlığını tehdit eden riskleri de içermektedir.

Özellikle öğrencilerin karıştığı şiddet olayları okul dışında oluşmaktadır. Zira okul sonrası gözetimsiz kalan gençler bu süre içerisinde ciddi boyutta şiddet ve suç davranışları ile karşılaşma oranına sahiptir. Nitekim ABD’de FBI’ın olay esaslı rapor sistemine göre, gençler tarafında işlenilen şiddet suçları saat 14.00 ila 16.00 arasında tepe noktasına ulaşmaktadır. Yine aynı rapora göre gençlerin karıştığı hırsızlık olayları 16.00 dan 21.00’a kadar hızla artış göstermektedir. Bunlarla birlikte ağır saldırı suçları saat 15.00 civarında en yüksek orana ulaşmaktadır. Buna karşın okulun kapalı olduğu günlerde tüm bu oranlar önemli bir düşüş göstererek, en yaygın görülme oranları da daha geç vakitlere olmaktadır (Snyder ve Sickmund, 1999). Bu durum göstermektedir ki. ABD’de 18 yaşın altındaki gençlerin karıştığı, kamuya yansıyan suç olaylarının büyük bir çoğunluğu okul öğrencileri tarafından ya da onlara karşı işlenmektedir.

Türkiye’de gün içi periyodik olarak vaka oluşum istatistiği tutulmadığından, öğrencilerin suça ve şiddet olaylarına karıştıkları saatler istatistiksel olarak bilinmemektedir.

Öğrenciler, yeniliğe ve ileriye doğru atılımların yapıldığı, kendini kanıtlama ve kendi kimliliğini bulma çabalarının yoğunlaştığı yaşlardadır. Bu çabalar onlarda, aşırı tutku, huysuzluk ve öfke gibi davranışların sıklıkla görülmesine neden olur (Balcıoğlu, 2001). Bahsedilen davranışlar istenmeyen suç ve şiddet eylemlerine dönüşebilir. Bundan dolayı, ergenlik dönemindeki öğrencilerin başboş bırakılmaması gerekmektedir. Fakat bu takip sert bir otoriter yapıda değil onları yapıcı olarak yönlendirecek şekilde yapılmalıdır (Balcıoğlu, 2001). Bu şekilde gözetimsiz geçen zamanlar, öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ilişkilerinin geliştirilebileceği (Yavuzer, 2009), eğlenceli, öğretici ve onlara yeni fırsatlar sağlayıcı nitelikteki ders dışı (okul sonrası) programlar ile sorumlu bir yetişkin eşliğinde yapılan faaliyetlere dönüşebilir.

Bu faaliyet programlarının yanı sıra ailelerde kendi çocuklarını bu ortamlardan uzak tutabilecekleri düşünülebilir. Fakat ebeveynlerin çalışma saatleri buna engel teşkil edebilir. Nitekim A.B.D.’de yapılan araştırmalar göstermektedir ki, 15 milyon öğrencinin anne ve babası çalışmakta (Chung, 2000) ve bu öğrencilerin yaklaşık 8 milyonu okul sonrası evde yalnız kalmaktadır (Patten ve Robertson, 2001). Ebeveynlerin çalışma saatlerinin okul saatlerinden daha fazla olması (Vandell ve Shumov, 1999) bu duruma neden olmaktadır. Türkiye’de ise ebeveynlerin her ikisinin de çalıştıklarını gösteren bir istatistikî bilgiye ulaşılamamıştır. Öğrencilerle araştırma yapan baba meslek durumları ve anne meslek durumlarını gösteren çalışmalarda genelde babaların yüzde 90’ının çalıştığı görülürken, annelerin yüzde 90’lar civarında ev hanımı olarak belirtilmiştir (Yetiş, 2008; Acar, 2008).

2.5.Gençlerin Şiddet Olaylarıyla Karşılaşma Durumları

Yazılı ve görsel medyada, her gün çocukların ve bilhassa gençlerin karıştığı şiddet olayları yayınlanmaktadır. Medyaya yansımayan ama birçok çocuğun ve gencin önünde, okulların içinde akran zorbalılığı olarak, okulların dışında ise akran, cinsiyet, ayırt etmeksizin fiziksel, sözel ve cinsel şiddet olayları vuku bulmaktadır.

Dünyada gençlerin şiddet olayları ile karşılaşma oranlarına bakıldığında, DSÖ şiddet raporunda, 1994 yılında 10 ila 24 yaşlarındaki her 100.000 gençten 18'inin öldürüldüğü beyan edilmiştir (Mercy ve ark. 2002). Bununla birlikte ABD'de 1992 ve 2000'li yıllar arasında 12 ila 18 yaş arasında 700.000 ergenin şiddet suçlarına karıştıkları ifade edilmiştir (Kılıç, 2007). Öte yandan Türkiye'deki duruma bakıldığında, 18 yaşın altındaki bireylerde suça eğilim hızla artmaktadır. İstatistikî verileri 2002 yılında suç isnadı ile polise ve jandarma kayıtlarına geçen çocuk ve genç sayısı 32616 iken, 2006 yılında bu rakam 46791 olmuştur (TUIK, 2009).

Öğrencilerin karıştığı şiddet olayları farklı evrelerde farklı biçimde oluşmaktadır. Loeber ve Stouthamer-Loeber'in çocuklarda suç ve şiddet davranışları gelişim modeline göre, bireyler ergenlik öncesi (12 yaş öncesi) inatçı davranışlar ve otoriteye karşı gelme gibi sorunlu davranışlar gösterirken, yaşları büyüdükçe meydan okuma, küçük saldırganlıklar, yalan söyleme, fiziksel zarar verici kavgalar, silah kullanma, eşyalara zarar verme ve ergenlik sonuna doğru ciddi suç eylemleri olan hırsızlık, gasp, darp ve cinayet gibi şiddet eylemleri gösterirler (Çetin, 2004).

2.6 Ders Dışı Etkinlik Kavramı

Okul sonrası saatlerin öğrenciler için ne kadar kritik bir önem taşıdığı bahsedilmişti. Gerek toplumsal kuruluşlar gerekse de devlet, öğrencilerin okul sonrası ve boş vakitlerini değerlendirmek için çeşitli faaliyetler oluşturmaktadır. Nitekim Binbaşoğlu'na göre ders dışı etkinlik kavramı, ders saatleri dışında ya da bu amaçla düzenlenen belirli zamanlarda öğrencilerin kendi istekleriyle, okul yönetimin rehberlik ve denetimi altında yaptıkları ödevler ve öğrencilerinin birbirlerinden çok ayrı olan ihtiyaçlarını doyurmak ve iyi bir yurttaşlık eğitimini sağlamak amacıyla yapılan etkinliklerdir (Binbaşoğlu, 2000).

Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 1976 yılında 230/32015 sayılı yazısı ile örgün eğitim kurumlarında ders dışı egzersiz çalışma programlarını uygulamaya koymuştur. Bugün MEB Personel Genel Müdürlüğü'nün 2006/97 sayılı genelgesi uyarınca uygulanan bu çalışmalar, aynı zamanda bu faaliyetleri hazırlayacak egzersiz yapma yetkisi olan Beden Eğitimi, Resim, Müzik, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı lisansına sahip öğretmenlerle, egzersiz açılabilen alanlarda mili eğitim

ya da gençlik spor onaylı öğretici sertifikası alan öğretmenlere ek gelirden sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra öğrencilerin güvenliği ve gelişimi için onlara ders dışı egzersiz faaliyetleri sunmaktadır. Bu sayede öğrenciler, okul sonrası saatlerde daha az resmi eğlenceli öğrenim faaliyetlerine katılma fırsatı yakalamaktadır. Fakat öğrenciler bu çalışmalara gönüllü olarak katılabilirler ve birçok öğrenci ders yükünün fazlalığından ve bu faaliyetlere katılmak istemediğinden dolayı ders dışı etkinliklere katılım okul mevcuduna göre daima az olmaktadır (Aybek, 2007). Katılımın az olmasının bazı sebepleri, okuldaki egzersiz yetkisi olan öğretmen sayısının yetersizliği, öğretmen sayısı fazla olsa dahi sene boyu yapılacak egzersiz saatlerine ödenecek ek ders ücretinin sınırlı olması, okulun ve okulun bulunduğu bölgenin fiziki durumu sayılabilir.

Oysaki öğrencilerin bir kısmının katılması, okuldaki diğer öğrencilerin ders dışı etkinliklerden sağlayacağı yararları faydalanamaması demektir. Ders dışı etkinliklerin sağlayacağı faydalar ise oldukça önemlidir. Çünkü öğrencilerin resmi sınırlamalar içerisinde öğretimin konularının hedeflerini tam olarak kazanması zordur. Daha özgür bir ortamda sadece onun sağlığını tehdit edici unsurlara karşı sınırlandıran bir yetişkin gözetimiyle bilgi ve becerileri gelişecektir. Ayrıca bu çalışmalar sınıf farkı gözetmeksizin yapılacağından, yeni arkadaşlıklar edinme grup içinde yer edinme yerini idrak edebilme ve diğer grup üyelerini tanıyabilme gibi çabalar kişinin sosyal yaşantısını etkileyerek olgunlaşmasını ve toplum hayatına alışmasını sağlar (Karaküçük,1997). Aynı zamanda öğrenciyi psikolojik olarak rahatlatarak, dinlenmesini, yaratma gücünü, kendini ifade etme ve paylaşma ruhunu geliştirir (Tezcan,1993). Bunlara ek olarak ta, ders dışı sportif faaliyetle kişi sinir-kas becerilerini arttırarak fiziksel hareketliliğini ve sağlık durumunu geliştirebilir (Karaküçük,1997).

2.7. Ders Dışı Sportif Faaliyetler

Bu faaliyetler, eğitim-öğretim programlarını içeren ders saatleri dışındaki zamanlarda belirli öğrencilerin sportif etkinlikler yapması ile uygulanır. Ders dışı sportif etkinlikler en yoğun katılımı bir beden eğitimi öğretmeni eşliğinde, onun herhangi bir spor branşında hazırladığı çalışma planı doğrultusunda ders dışı beden eğitimi egzersizi olarak yapılır. Bazı okullarda beden eğitimi öğretmeni yerine öğretici sertifikası olan antrenörlerde bu tür faaliyetleri yaptırabilir.

Ders dışı sportif etkinlikleri, ders dışı etkinliklere katılan öğrencilerin en fazla rağbet ettiği faaliyetlerdir (Karaküçük, 1997). Çünkü sportif faaliyetler, öğrencinin hoşuna giden oyun ve popüler sporları akranları ile güvenli bir şekilde yapma şansı tanır (Aybek, 2007). Bu özelliğinin yanı sıra, devletin ve toplumun hedeflerine uygun şekilde, beden, ruhen, fikren sağlıklı, üretken nitelikli bireyleri geleceğe hazırlamada en etkili faaliyetlerdendir (Poyraz, 1999).

Bireyin ergenlik dönemi aynı anda biyolojik ve fiziksel gelişimin en hızlı olduğu dönemlerden biridir. Bu dönemde gençlerde sanki bitmeyecekmiş gibi bir enerji yüklüdür. İşte ders dışı sportif faaliyetler, bu enerjinin öğrenciye stres ve kaygı yüklemesini yavaşlatarak, spor yolu ile rahatlamasını sağlar.

Ders dışı spor faaliyetlerinin bir diğer önemi katkısı, yetenekli sporcuların erken yaşlarda keşfedilerek, uygun yönlendirilmesini sağlar.

Ders dışı sportif faaliyetler aynı zamanda, demokratik eğitim ve davranışları kazandıran önemli bir etkinliktir. Öğrencinin sosyalleşmesinin yanı sıra, beden eğitimi öğretmeni veya antrenörün telkinleri ile görev ve iş bölümü anlayışını kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra sporda centilmenlik kavramın öğrenciye hissettirilerek en iyi işleneceği faaliyetlerdir.

3. MATERYAL ve METOD

Bu bölümde araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanma araçları ve verilerin değerlendirileceği istatistik yöntemleri belirtilecektir.

3.1. Denekler

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar il merkezindeki değişik türdeki (Genel lise, Meslek lisesi, Anadolu lisesi ve Fen lisesi) liselerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem ise bu türdeki liselerin tamamının içinden kura ile belirlenen sekiz lisede, rastgele olarak belirlenmiş 9., 10., 11. ve 12. sınıflarda öğrenim gören 797 öğrenci oluşturmaktadır.

3.2. Verilerin Toplanması ve İstatistiksel Uygulama

Katılımcılara, psikolojik danışma ve rehberlikçi uzmanların yardımı ile hazırlanan öğrencilerin aile durumlarına, okul sonrası faaliyetlerine ve şiddet olayları ile karşılaşma oranlarına ait verilerin elde edileceği “Öğrenci Bilgi Formu” sunulmuştur. Öğrencilere ait veriler SPSS İstatistik Programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular yüzde, frekans ve X^2 (Chi-Square) uygulaması kullanılarak yapılmıştır. Tespit edilen ilişkilerde anlamlılık ölçütü olarak $p<0.05$ seviyesi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan 797 lise öğrencisine uygulanan anket çalışması ile elde edilen verilerin istatistiksel sonuçlarını gösteren tablo ve yazılı ifadeler sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilere Ait Bazı Parametrelerin, Okul Saatleri Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Süreleri ve Sportif Katılımlarının Yüzde ve Frekansları

Değişkenler		Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	397	49,8
	Erkek	400	50,2
	Toplam	797	100,0
Sınıf	9. Sınıf	226	28,4
	10. Sınıf	199	25
	11. Sınıf	187	23,4
	12. Sınıf	185	23,2
	Toplam	797	100
Yaşadığı Yer	Köy	59	7,4
	Kasaba	85	10,7
	İlçe	89	11,1
	İl	564	70,8
	Toplam	797	100
Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdiği Süre	Hiç	147	18,4
	1 Saat	158	19,8
	2-3 Saat	244	30,6
	4 ve Daha Fazla	242	30,4
	İşaretlenmemiş	6	0,8
	Toplam	797	100
Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?	Evet	311	39
	Hayır	486	61
	Toplam	797	100
Okul Türü	Genel Lise	222	27,8
	Meslek Lisesi	290	36,4
	Anadolu Lisesi	200	25,1
	Fen Lisesi	85	10,7
	Toplam	797	100
Okulda, Ders Dışı Sportif Faaliyetler İle İlgili Bilgi Veriliyor mu?	Evet	381	47,8
	Hayır	413	51,8
	İşaretlenmemiş	3	0,4
	Toplam	797	100

Tablo 1. de görüldüğü gibi, çalışmaya katılanların 397'si kız (%49,8), 400'ü erkek (%50,2) öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrenim gördükleri okul türlerine göre öğrencilerin 222'si genel lise (%27,8), 290'ı meslek lisesi (%36,4), 200'ü Anadolu

lisesi (%25,1) ve 85'i fen lisesine gitmektedirler. Bu öğrencilerin 226'sı 9. sınıfta (%28,4), 199'u 10. sınıfta (%25), 187'si 11. sınıfta (%23,4) ve 185'i 12. sınıfta (%23,2) öğrenimlerine devam etmektedir. Yine bu öğrencilerin 311'i (%39) sportif faaliyetlerde bulunurken, 486'sı (%61) herhangi bir sportif faaliyete katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrenciler okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri saatleri şu şekilde belirtmişlerdir; hiç geçirmiyorum 147 öğrenci (%18,4), 1 saat geçiriyorum 158 (%19,8), 2 ila 3 saat geçiriyorum 244 (%30,6) ve 4 saat veya daha fazla süre geçiriyorum 242 (%30,4). Yine katılan öğrencilere göre, okuldaki idareciler ve öğretmenler sportif faaliyetlere katılmalarını teşvik edici şekilde onları bilgilendirdiklerini söyleyenlerin sayısı 381 iken (%47,8) bu soruya hayır cevabı verenlerin sayısı 413'tür (%51,8).

Tablo 2. Öğrencileri Aile Durumlarına Ait Bazı Parametrelerin Yüzde ve Frekansları

Değişkenler		Frekans	Yüzde %
Anne	Hayatta	790	99,1
	Yaşamıyor	7	0,9
	Toplam	797	100
Baba	Hayatta	778	97,6
	Yaşamıyor	19	2,4
	Toplam	797	100
Anne ve Babanın Medeni Durumu	Evli	770	96,6
	Boşanmış	11	1,4
	Ayrı Yaşıyor	6	0,8
	İşaretlememiş	10	1,2
	Toplam	797	100
Kaç Kardeş Var?	Kardeş Yok	97	12,2
	1 Kardeş	316	39,6
	2-3 Kardeş	303	38
	4 ve daha fazla	81	10,2
	Toplam	797	100

Tablo 2. Katılımcıların aile bilgilerine ait bazı verileri içermektedir. Öğrencilerin 790'ının (%99,1) anneleri hayatta iken, 7 öğrenci (%0,9) annesinin hayatta olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin 778'i (%97,6) babalarının hayatta olduğunu ifade etmiş, 19 öğrenci ise (%2,4) babalarının yaşamadığını belirtmiştir. Katılımcıların arasında hem annesi hem de babası hayatta olmadığını belirten öğrenci yoktur. Öğrencilerin 770'i (%96,6) anne ve babalarının medeni durumunu evli olarak işaretlerken, 11'i (%1,4) boşandıklarını, 6'sı (%0,8) anne ve babalarının ayrı yaşadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların 97'sinin (%12,2) kardeşi yokken, 316'sının (%39,6) bir kardeşi, 303'ünün (%38) iki ila üç kardeşi ve 81'inin (%10,2) 4 ve daha fazla kardeşi olduğuna işaret etmişlerdir.

Tablo 3. Öğrencilerin Anne ve Babaları İle İlgili Bazı Parametrelerin Yüzde ve Frekansları

Değişkenler		Frekans	Yüzde %
Anne Öğrenim Durumu	Okur Yazar Değil	38	4,8
	Okur Yazar	17	2,1
	İlkokul	367	46
	İlköğretim	142	17,8
	Lise	153	19,2
	Üniversite	78	9,8
	İşaretlenmemiş	2	0,3
	Toplam	797	100
Baba Öğrenim Durumu	Okur Yazar Değil	4	0,5
	Okur Yazar	4	0,5
	İlkokul	174	21,8
	İlköğretim	159	19,9
	Lise	230	28,9
	Üniversite	215	27
	İşaretlenmemiş	11	1,4
	Toplam	797	100
Anne Meslek	Ev Hanımı	659	82,7
	Memur	57	7,2
	İşçi	20	2,5
	Emekli	42	5,3
	Serbest Meslek	10	1,3
	Çiftçi, Besici	6	0,8
	İşaretlenmemiş	3	0,4
	Toplam	797	100
Baba Meslek	Çalışmıyor	14	1,8
	Memur	198	24,8
	İşçi	224	28,1
	Emekli	120	15,1
	Serbest Meslek	149	18,7
	Çiftçi, Besici	47	5,9
	Asker (Subay, Astsubay, v.b.)	25	3,1
	İşaretlenmemiş	20	2,5
	Toplam	797	100

Tablo 3.'te gösterildiği gibi, öğrencilerin annelerinin 38'i (%4,8) okuma yazma bilmezken, 17'sinin (%2,1) ise bir örgün eğitim kurumu dışında edindikleri okuma yazma becerilerine sahiptir. Ayrıca katılımcıların annelerinin 367'si (%46) ilkokul, 142'si (%17,8) ilköğretim, 153'ü (%19,2) lise ve 78'i (9,8) üniversite ve daha üst öğrenim seviyesinden mezun olduğu ifade edilmiştir. Baba öğrenim durumlarına bakıldığında; okuma yazma bilmeyenlerin sayısı 4 (%0,5); bir örgün eğitim kurumu dışında okuma yazma öğrenenlerin sayısı 4 (%0,5); ilkokul mezunlarının sayısı 174

(%21,8); ilköğretim mezunu 159 (%19,9), lise mezunu 230 (%28,9); üniversite ve daha üst düzey öğrenim mezunu 215'dir (%27). Çalışmaya katılan öğrencilerinin 659'unun (%82,7) annesi ev hanımı olarak görülürken, 57'sinin (%7,2) memur, 42'sinin (%5,3) emekli, 20'sinin (%2,5) işçi, 10'unun (%1,3) serbest meslek ve 6'sının (%0,8) çiftçi ve besici olduğu gösterilmektedir. Katılımcıların baba mesleklerine bakıldığında, 14'ü işi olmayan (%1,8), 198'i memur (%24,8), 224'ü işçi (%28,1), 120'si emekli (%15,1), 149'u serbest meslek (%18,7), 47'si çiftçi ve besici (%5,9) ve 25'i Silahlı Kuvvetlerde (%3,1) çalışan olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Katılım Gösterdiği Ders Dışı Sportif Faaliyetlerin Yüzde ve Frekansları

Değişkenler		Frekans	Yüzde %
Ders dışı Beden Eğitimi Egzersizlerine	Her Zaman Katılıyorum	147	18,4
	Nadiren Katılıyorum	54	6,8
	Hiç Katılmadım	596	74,8
	Toplam	797	100
Olumlu Olarak Yönlendiren Bir Yetişkinin Gözetimindeki Sportif Faaliyetlere	Her Zaman Katılıyorum	90	11,3
	Nadiren Katılıyorum	83	10,4
	Hiç Katılmadım	624	78,3
	Toplam	797	100
Federasyona Kayıtlı Bir Spor Kulübünde, Antrenör Gözetimindeki Sportif Faaliyetlere	Her Zaman Katılıyorum	93	11,7
	Nadiren Katılıyorum	75	9,4
	Hiç Katılmadım	629	78,9
	Toplam	797	100
Herhangi Bir Gözetim Olmaksızın Arkadaşlar ile Yapılan Sportif Faaliyetlere	Her Zaman Katılıyorum	162	20,4
	Nadiren Katılıyorum	72	9,0
	Hiç Katılmadım	563	70,6
	Toplam	797	100
Herhangi Bir Gözetim Olmaksızın Kendi Başına Yapılan Sportif Faaliyetlere	Her Zaman Katılıyorum	117	14,7
	Nadiren Katılıyorum	75	9,4
	Hiç Katılmadım	605	75,9
	Toplam	797	100
Vücut Geliştirme, Step, Aerobik Gibi Kapalı Bir Alanda Tek Başına Yapılan Sportif Çalışmalara	Her Zaman Katılıyorum	80	10
	Nadiren Katılıyorum	70	8,8
	Hiç Katılmadım	647	81,2
	Toplam	797	100

Tablo 4.'e göre, 162 öğrenci (%20,3) ile herhangi bir gözetim olmaksızın arkadaşları ile yapılan sportif faaliyetlerine katılıyorum diyenler en fazla frekansı göstermişlerdir.

Tablo 5. Öğrencilerin Ders Dışı Sportif Faaliyetlerine Katılmamasına Neden Olan Etkenlerin Yüzde ve Frekansları

Değişkenler		Frekans	Yüzde %
İstediğim Branşta Ders Dışı Egzersiz Olamaması	En Çok Etkileyen	115	14,4
	Etkileyen	26	3,3
	Arada Sırada	29	3,6
	Nadiren	24	3
	Hiç	603	75,7
	Toplam	797	100
Sportif Faaliyetlerden Hoşlanmıyorum	En Çok Etkileyen	123	15,4
	Etkileyen	34	4,3
	Arada Sırada	38	4,8
	Nadiren	22	2,8
	Hiç	580	72,7
	Toplam	797	100
Okul Veya Yaşadığınız Yerleşim Yeri İçerisinde Yapılan Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerinin Yetersiz Sayıda Olması	En Çok Etkileyen	114	14,3
	Etkileyen	24	3
	Arada Sırada	46	5,8
	Nadiren	31	3,9
	Hiç	582	73
	Toplam	797	100
Okul Sonrası Zamanımı Bu Faaliyetlere Ayırmak İstemiyorum	En Çok Etkileyen	221	27,7
	Etkileyen	21	2,6
	Arada Sırada	34	4,3
	Nadiren	17	2,1
	Hiç	504	63,2
	Toplam	797	100
Egzersizi Yaptıran Beden Eğitimi Öğretmeni Veya Antrenörle Çalışmak İstemiyorum	En Çok Etkileyen	100	12,5
	Etkileyen	11	1,4
	Arada Sırada	19	2,4
	Nadiren	12	1,5
	Hiç	555	82,2
	Toplam	797	100
Okul Sonrası Zamanlarımı Maddi Geliri Olan Bir İşte Çalışarak Geçiriyorum	En Çok Etkileyen	82	10,3
	Etkileyen	6	0,8
	Arada Sırada	6	0,8
	Nadiren	5	0,6
	Hiç	698	87,5
	Toplam	797	100
Ailem İzin Vermiyor	En Çok Etkileyen	104	13
	Etkileyen	8	1
	Arada Sırada	11	1,4
	Nadiren	9	1,1
	Hiç	665	83,4
	Toplam	797	100

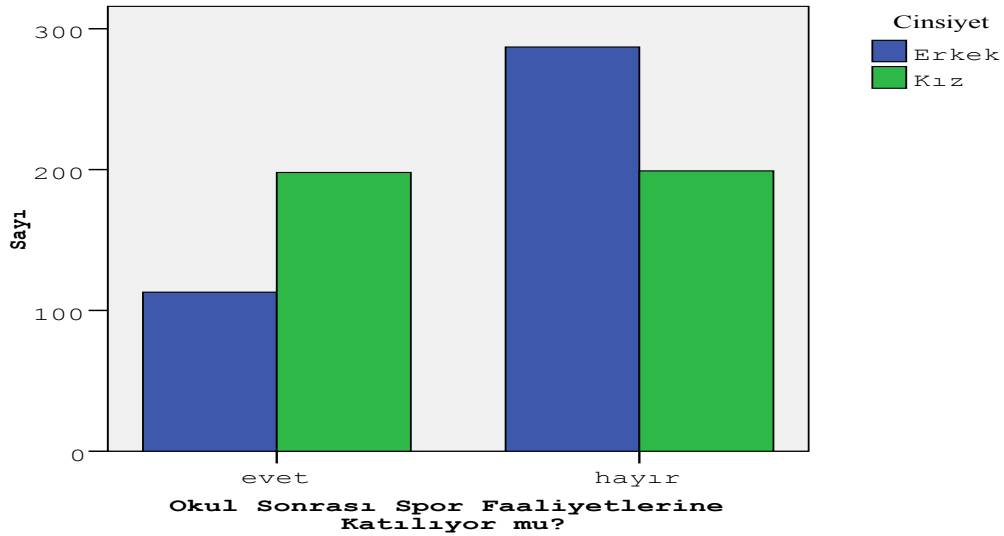
Tablo 5.'e göre, katılımcılardan 221'i (%27,7) okul sonrası zamanını bu faaliyetlere ayırmak istemiyorum diyerek en fazla frekansı göstermişlerdir.

Tablo 6. Öğrencilerin Şiddet İle İlgili Durumlarının Yüzde ve Frekansları

Değişkenler		Frekans	Yüzde %
Fiziksel Şiddette Maruz Kaldınız mı?	Evet	56	7
	Hayır	741	93
	Toplam	797	100
Fiziksel Şiddet Uyguladınız mı?	Evet	93	11,7
	Hayır	704	88,3
	Toplam	797	100
Sözel Şiddette Maruz Kaldınız mı?	Evet	149	18,7
	Hayır	648	81,3
	Toplam	797	100
Sözel Şiddet Uyguladınız mı?	Evet	143	17,9
	Hayır	654	82,1
	Toplam	797	100
Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Dâhil Olan Katılımcı Sayısı	Evet	215	27
	Hayır	582	73
	Toplam	797	100
Ders Dışı Spor Faaliyetleri Okul Sonrası Şiddet Olaylarını Azaltabilir mi?	Evet	490	61,5
	Hayır	307	38,5
	Toplam	797	100

Tablo 6.'da gösterildiği gibi, katılımcıların okulsonrası yaşadıkları sözel şiddet uygulama (143 - %17,9) ve maruz kalma (149 - %18,7) durumları en fazla ifade edilen şiddet türüdür. Buna ek olarak fiziksel şiddet durumlarına bakıldığında; fiziksel şiddet uygulama (93 - %11,7), fiziksel şiddete maruz kalma (56 - %7) olarak ifade edilmiştir. Bu veriler genel olarak değerlendirildiğinde, okul sonrası zamanlarda şiddet olayına dahil olan katılımcı sayısı 215'tir (%27). Diğer taraftan katılımcılara sorulan “Ders dışı spor faaliyetler okul sonrası yaşanan şiddet olaylarını azaltabilir mi?” sorusuna öğrencilerin 490'ı evet (%61,5) derken, 307'si (38,5) hayır demiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımının Grafiği

Tablo 7. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara ve Cinsiyetine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Sınıflar					Cinsiyet		
		9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
Evet	N	89	86	76	60	311	113	198	311
	%	28,6	27,7	24,4	19,3	100,0	36,3	63,7	100,0
	%	39,4	43,2	40,6	32,4	39,0	28,3	49,9	39,0
Hayır	N	137	113	111	125	486	287	199	486
	%	28,2	23,3	22,8	25,7	100,0	59,1	40,9	100,0
	%	60,6	56,8	59,4	67,6	61,0	71,8	50,1	61,0
Toplam	N	226	199	187	185	797	400	397	797
	%	28,4	25,0	23,5	23,2	100,0	50,2	49,8	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 5,066$		$p > 0.05$					$X^2 = 39,155$		$p < 0.001$

Tablo 7.'de öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflar ve cinsiyetleri ile sportif faaliyetlere katılımları arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Diğer taraftan, öğrencilerin cinsiyetlerine göre ders dışı sportif faaliyetlere katılım durumları karşılaştırıldığında $p < 0.001$ seviyesinde bir ilişki görülmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin Anne ve Babalarına Ait Bazı Parametrelere Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Anne Baba Medeni Durumları				Anne			Baba		
		Evli	Boşanmış	Ayrı Yaşiyor	Toplam	Sağ	Sağ Değil	Toplam	Sağ	Sağ Değil	Toplam
Evet	N	300	4	3	307	306	5	311	305	6	311
	%	97,7	1,3	1,0	100,0	98,4	1,6	100,0	98,1	1,9	100,0
	%	39,0	36,4	50,0	39,0	38,7	71,4	39,0	39,2	31,6	39,0
Hayır	N	470	7	3	480	484	2	486	473	13	486
	%	97,9	1,5	0,6	100,0	99,6	0,4	100,0	97,3	2,7	100,0
	%	61,0	63,6	50,0	61,0	61,3	28,6	61,0	60,8	68,4	61,0
Toplam	N	770	11	6	787	790	7	797	778	19	797
	%	97,8	1,4	0,8	100,0	99,1	0,9	100,0	97,6	2,4	100,0
	%	100	100	100	100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
X^2		$X^2 = 0,338$ $p > 0,05$				$X^2 = 3,117$ $p > 0,05$			$X^2 = 0,453$ $p > 0,05$		

Tablo 8.'de, öğrencilerin anne ve babaları ve onların medeni durumları ile sportif faaliyetlere katılmaları arasındaki ilişkiye bakılmış ve önemli seviyede herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Anne ve Babalarına Ait Bazı Parametrelere Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Kardeş Sayıları				
		Kardeş Yok	1 Kardeş	2-3 Kardeş	4 ve Daha Fazla Kardeş	Toplam
Evet	N	40	127	109	35	311
	%	12,9	40,8	35,0	11,3	100,0
	%	41,2	40,2	36,0	43,2	39,0
Hayır	N	57	189	194	46	486
	%	11,7	38,9	39,9	9,5	100,0
	%	58,8	59,8	64,0	56,8	61,0
Toplam	N	97	316	303	81	797
	%	12,2	39,6	38,0	10,2	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 2,162$		$p > 0,05$				

Tablo 9.'da, öğrencilerin kardeş sayıları ile sportif faaliyetlere katılmaları arasındaki ilişkiye bakılmış ve önemli seviyede herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Anne Öğrenim Durumu					
		Okula Gitmeyen	İlkokul	İlköğretim	Lise	Üniversite	Toplam
Evet	N	20	138	62	62	28	310
	%	6,5	44,5	20,0	20,0	9,0	100,0
	%	36,4	37,6	43,7	40,5	35,9	39,0
Hayır	N	35	229	80	91	50	485
	%	7,2	47,2	16,5	18,8	10,3	100,0
	%	63,6	62,4	56,3	59,5	64,1	61,0
Toplam	N	55	367	142	153	78	795
	%	6,9	46,2	17,9	19,2	9,8	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 2,224$		$p > 0.05$					

Tablo 10.'da görüldüğü üzere, öğrencilerin annelerinin öğrenim durumları ile sportif faaliyetlere katılımı arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 11. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Baba Öğrenim Durumu					
		Okula Gitmeyen	İlkokul	İlköğretim	Lise	Üniversite	Toplam
Evet	N	4	53	66	93	89	305
	%	1,3	17,4	21,6	30,5	29,2	100,0
	%	50,0	30,5	41,5	40,4	41,4	38,8
Hayır	N	4	121	93	137	126	481
	%	0,8	25,2	19,3	28,5	26,2	100,0
	%	50,0	69,5	58,5	59,6	58,6	61,2
Toplam	N	8	174	159	230	215	786
	%	1,0	22,1	20,2	29,3	27,4	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 6,880$		$p > 0.05$					

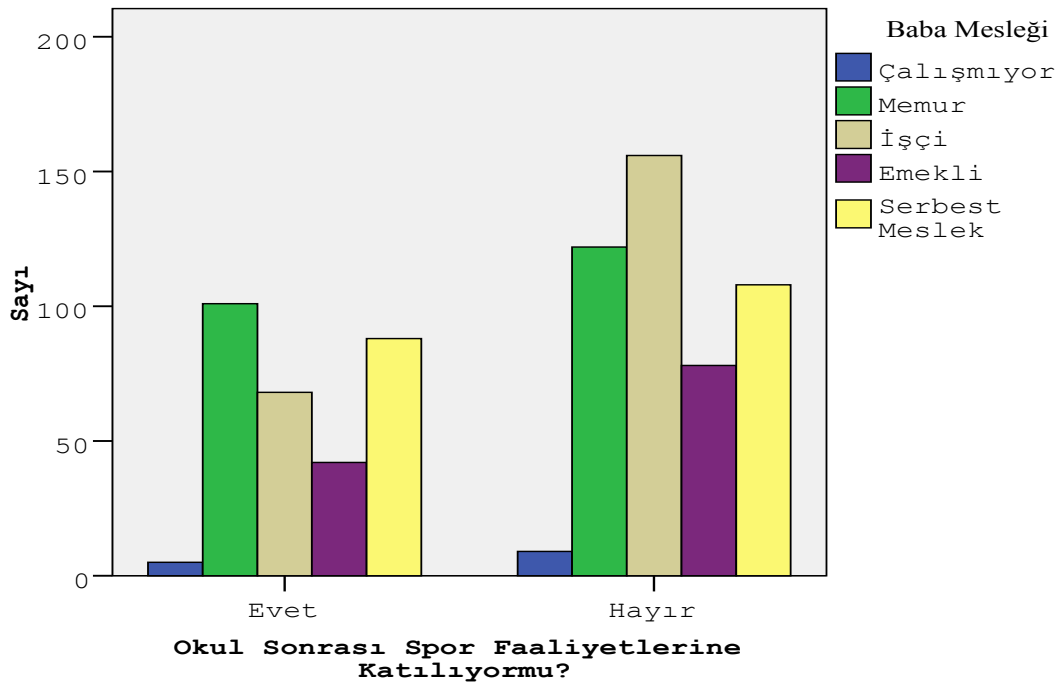
Tablo 11.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin babalarının öğrenim durumları ile sportif faaliyetlere katılımı arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 12. Öğrencilerin Anne Mesleğine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Anne Meslek					
		Ev Hanımı	Memur	İşçi	Emekli	Serbest Meslek	Toplam
Evet	N	262	22	5	12	8	309
	%	84,8	7,1	1,6	3,9	2,6	100,0
	%	39,8	38,6	25,0	28,6	50,0	38,9
Hayır	N	397	35	15	30	8	485
	%	81,9	7,2	3,1	6,2	1,6	100,0
	%	60,2	61,4	75,0	71,4	50,0	61,1
Toplam	N	659	57	20	42	16	794
	%	83,0	7,2	2,5	5,3	2,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 4,545$		$p > 0.05$					

Tablo 12.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin annelerinin meslekleri ile sportif faaliyetlere katılımı arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır.

Şekil 2. Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımını Grafiği

Tablo 13. Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Baba Meslek					
		Çalışmıyor	Memur	İşçi	Emekli	Serbest Meslek	Toplam
Evet	N	5	101	68	42	88	304
	%	1,6	33,2	22,4	13,8	28,9	100,0
	%	35,7	45,3	30,4	35,0	44,9	39,1
Hayır	N	9	122	156	78	108	473
	%	1,9	25,8	33,0	16,5	22,8	100,0
	%	64,3	54,7	69,6	65,0	55,1	60,9
Toplam	N	14	223	224	120	196	777
	%	1,8	28,7	28,8	15,4	25,2	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 14,459$		$p < 0.05$					

Tablo 13.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin baba meslekleri ile sportif faaliyetlere katılımı arasında $p < 0.05$ seviyesinde bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 14. Öğrencilerin Yaşadığı Yerleşim Yerlerine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Yaşadığı Yerleşim Yeri				
		Köy	Kasaba	İlçe	İl	Toplam
Evet	N	18	30	39	224	311
	%	5,8	9,6	12,5	72,0	100,0
	%	30,5	35,3	43,8	39,7	39,0
Hayır	N	41	55	50	340	486
	%	8,4	11,3	10,3	70,0	100,0
	%	69,5	64,7	56,2	60,3	61,0
Toplam	N	59	85	89	564	797
	%	7,4	10,7	11,2	70,8	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 3,269$		$p > 0.05$				

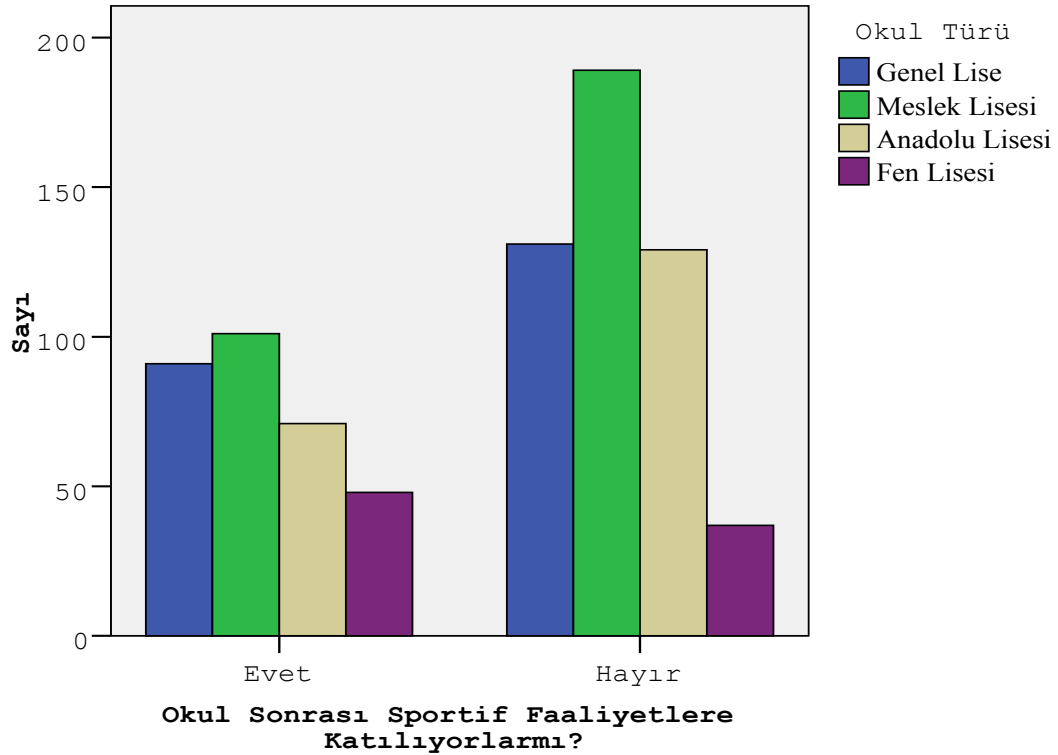
Tablo 14.'de, öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerleri ile sportif faaliyetlere katılmaları arasındaki ilişkiye bakılmış ve önemli seviyede herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelere Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Süre				
		Hiç	1 Saat	2-3 Saat	4 ve Daha Fazla Saat	Toplam
Evet	N	18	30	39	224	311
	%	5,8	9,6	12,5	72,0	100,0
	%	30,5	35,3	43,8	39,7	39,0
Hayır	N	41	55	50	340	486
	%	8,4	11,3	10,3	70,0	100,0
	%	69,5	64,7	56,2	60,3	61,0
Toplam	N	59	85	89	564	797
	%	7,4	10,7	11,2	70,8	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 7,729$		$p > 0.05$				

Tablo 15.'de, öğrencilerin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri süreler ile sportif faaliyetlere katılmaları arasındaki ilişkiye bakılmış ve önemli seviyede herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Şekil 3. Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımının Grafiği

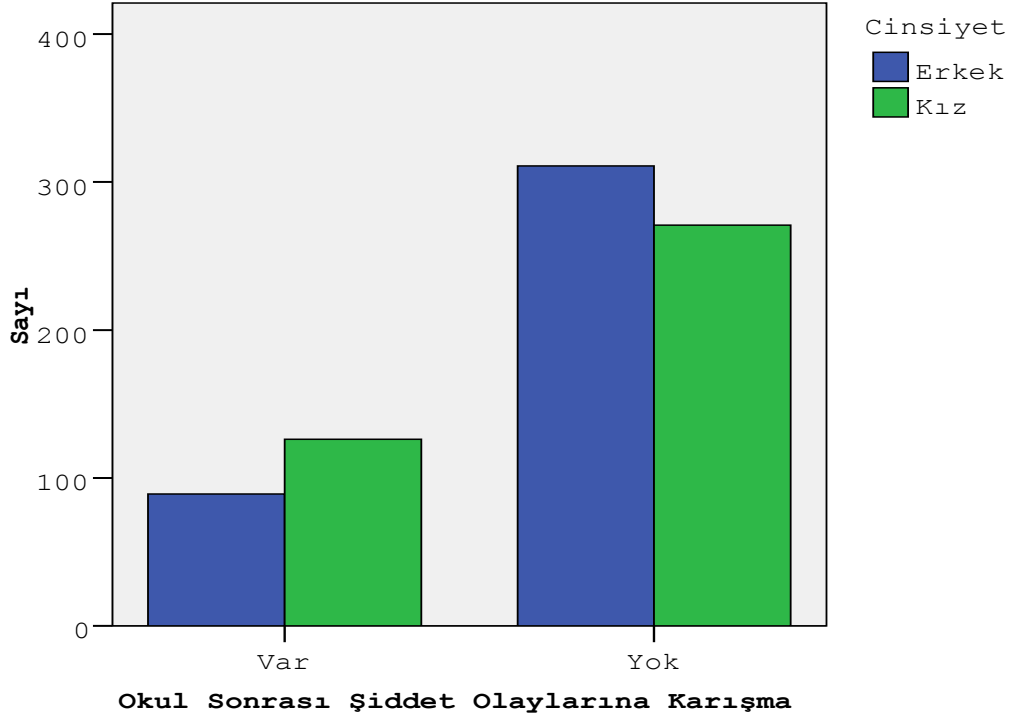

Tablo 16. Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılma Durumlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Okul Türleri				
		Genel Lise	Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	Fen Lisesi	Toplam
Evet	N	91	101	71	48	311
	%	29,3	32,5	22,8	15,4	100,0
	%	41,0	34,8	35,5	56,5	39,0
Hayır	N	131	189	129	37	486
	%	27,0	38,9	26,5	7,6	100,0
	%	59,0	65,2	64,5	43,5	61,0
Toplam	N	222	290	200	85	797
	%	27,9	36,4	25,1	10,7	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 14,424$		$p < 0.05$				

Tablo 16.'da, öğrencilerin okul türleri ile ders dışı sportif faaliyetlere katılma durumları karşılaştırılmış ve aralarında $p < 0.05$ seviyesinde bir ilişki tespit edilmiştir.

Şekil 4. Öğrencilerin Öğrenim Cinsiyetine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımının Grafiği

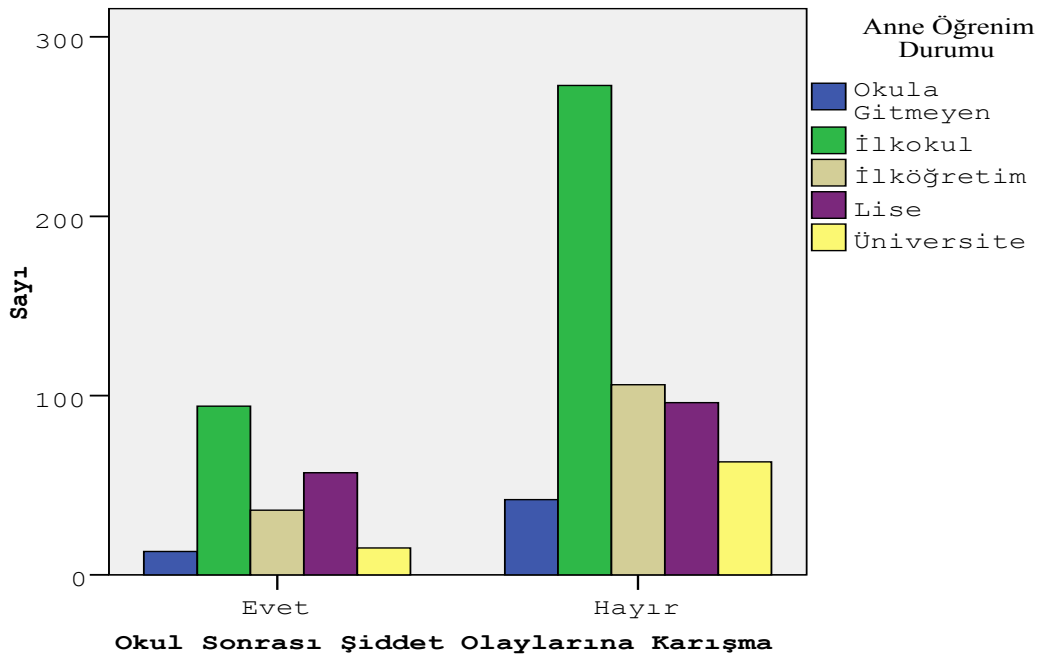

Tablo 17. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflara ve Cinsiyetine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı

Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Karışma		Sınıflar					Cinsiyet		
		9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
Evet	N	50	53	53	59	215	89	126	215
	%	23,3	24,7	24,7	27,4	100,0	41,4	58,6	100,0
	%	22,1	26,6	28,3	31,9	27,0	22,3	31,7	27,0
Hayır	N	176	146	134	126	582	311	271	582
	%	30,2	25,1	23,0	21,6	100,0	53,4	46,6	100,0
	%	77,9	73,4	71,7	68,1	73,0	77,8	68,3	73,0
Toplam	N	226	199	187	185	797	400	397	797
	%	28,4	25,0	23,5	23,2	100,0	50,2	49,8	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 5,160$		$p > 0,05$					$X^2 = 9,105$ $p < 0,05$		

Tablo 17.'de öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflar ve cinsiyetleri ile okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına karışmaları arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Diğer taraftan, öğrencilerin cinsiyetlerine göre okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına karışma durumları karşılaştırıldığında $p < 0,05$ seviyesinde bir ilişki görülmektedir.

Şekil 5. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımının Grafiği

Tablo 18. Öğrencilerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı

Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Karışma		Anne Öğrenim Durumu					
		Okula Gitmeyen	İlkokul	İlköğretim	Lise	Üniversite	Toplam
Evet	N	13	94	36	57	15	215
	%	6,0	43,7	16,7	26,5	7,0	100,0
	%	23,6	25,6	25,4	37,3	19,2	27,0
Hayır	N	42	273	106	96	63	580
	%	7,2	47,1	18,3	16,6	10,9	100,0
	%	76,4	74,4	74,6	62,7	80,8	73,0
Toplam	N	55	367	142	153	78	795
	%	6,9	46,2	17,9	19,2	9,8	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 11,409$		$p < 0.05$					

Tablo 18.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin annelerinin öğrenim durumları ile okul sonrası zamanlarda şiddet olayına karışmaları arasında istatistiksel olarak $p < 0.05$ seviyesinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 19. Öğrencilerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı

Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Karışma		Baba Öğrenim Durumu					
		Okula Gitmeyen	İlkokul	İlköğretim	Lise	Üniversite	Toplam
Evet	N	1	42	50	66	51	210
	%	0,5	20,0	23,8	31,4	24,3	100,0
	%	12,5	24,1	31,4	28,7	23,7	26,7
Hayır	N	7	132	109	164	164	576
	%	1,2	22,9	18,9	28,5	28,5	100,0
	%	87,5	75,9	68,6	71,3	76,3	73,3
Toplam	N	8	174	159	230	215	786
	%	1,0	22,1	20,2	29,3	27,4	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 4,679$		$p > 0.05$					

Tablo 19.'da görüldüğü üzere, öğrencilerin babalarının öğrenim durumları ile okul sonrası zamanlarda şiddet olayına karışmaları arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 20. Öğrencilerin Anne Mesleğine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı

Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Karışma		Anne Meslek					
		Ev Hanımı	Memur	İşçi	Emekli	Serbest Meslek	Toplam
Evet	N	179	11	9	10	6	215
	%	83,3	5,1	4,2	4,7	2,8	100,0
	%	27,2	19,3	45,0	23,8	37,5	27,1
Hayır	N	480	46	11	32	10	579
	%	82,9	7,9	1,9	5,5	1,7	100,0
	%	72,8	80,7	55,0	76,2	62,5	72,9
Toplam	N	659	57	20	42	16	794
	%	83,0	7,2	2,5	5,3	2,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 6,110$		$p > 0.05$					

Tablo 20.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin annelerinin meslekleri ile okul sonrası zamanlarda şiddet olayına karışmaları arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 21. Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı

Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Karışma		Baba Meslek					
		Çalışmıyor	Memur	İşçi	Emekli	Serbest Meslek	Toplam
Evet	N	0	63	51	35	61	210
	%	0,0	30,0	24,3	16,7	29,0	100,0
	%	0,0	28,3	22,8	29,2	31,1	27,0
Hayır	N	14	160	173	85	135	567
	%	2,5	28,2	30,5	15,0	23,8	100,0
	%	100,0	71,7	77,2	70,8	68,9	73,0
Toplam	N	14	223	224	120	196	777
	%	1,8	28,7	28,8	15,4	25,2	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 9,360$		$p > 0.05$					

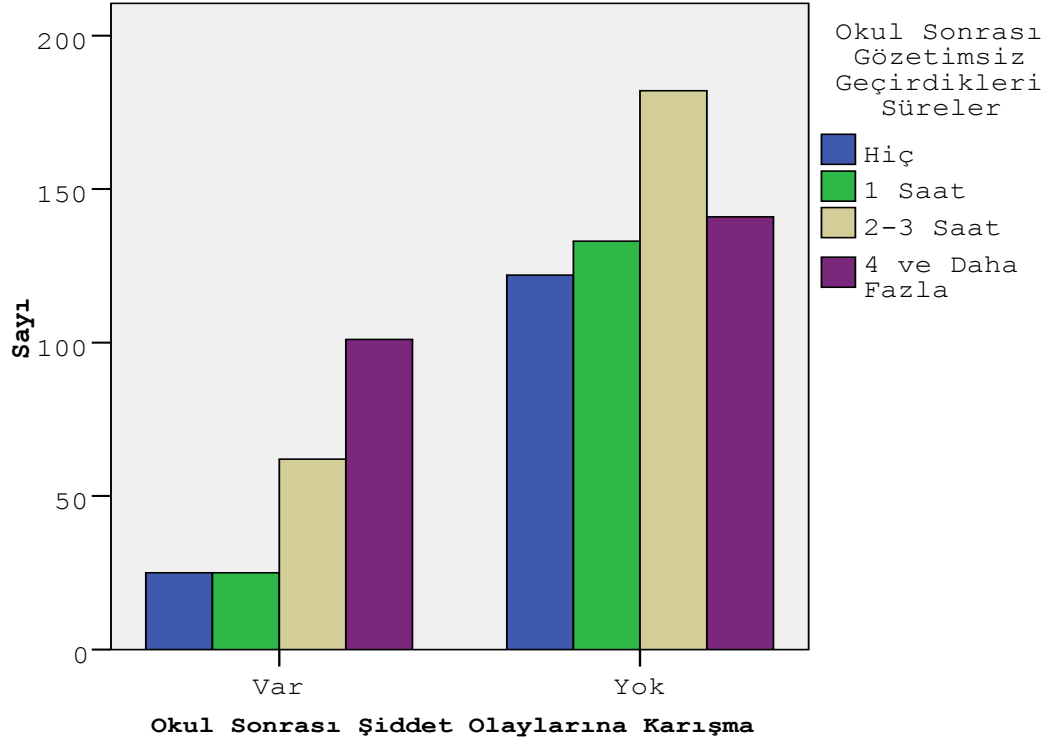
Tablo 21.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin baba meslekleri ile okul sonrası zamanlarda şiddet olayına karışmaları arasında istatistiksel bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 22. Öğrencilerin Yaşadığı Yerleşim Yerlerine Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı

Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Karışma		Yaşadığı Yerleşim Yeri				
		Köy	Kasaba	İlçe	İl	Toplam
Evet	N	14	20	19	162	215
	%	6,5	9,3	8,8	75,3	100,0
	%	23,7	23,5	21,3	28,7	27,0
Hayır	N	45	65	70	402	582
	%	7,7	11,2	12,0	69,1	100,0
	%	76,3	76,5	78,7	71,3	73,0
Toplam	N	59	85	89	564	797
	%	7,4	10,7	11,2	70,8	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 3,133$		$p > 0.05$				

Tablo 22.'de görüldüğü üzere, öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerleri ile okul sonrası zamanlarda şiddet olayına karışmaları arasında istatistiksel bir ilişki bulunamamıştır.

Şekil 6. Öğrencilerin Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelere Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımının Grafiği

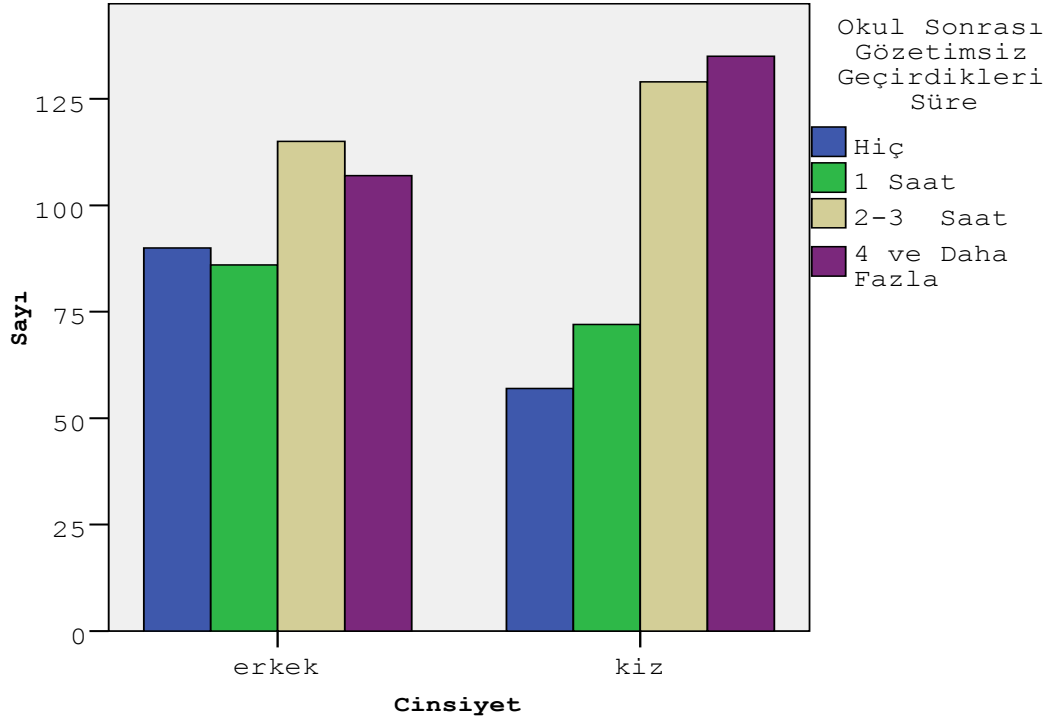

Tablo 23. Öğrencilerin Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelere Göre Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarının Dağılımı

Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Karışma		Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Süreler				
		Hiç	1 Saat	2-3 Saat	4 ve Daha Fazla Saat	Toplam
Evet	N	14	20	19	162	215
	%	6,5	9,3	8,8	75,3	100,0
	%	23,7	23,5	21,3	28,7	27,0
Hayır	N	45	65	70	402	582
	%	7,7	11,2	12,0	69,1	100,0
	%	76,3	76,5	78,7	71,3	73,0
Toplam	N	59	85	89	564	797
	%	7,4	10,7	11,2	70,8	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 44,509$		$p < 0.001$				

Tablo 23.'de, öğrencilerin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri süreler ile okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına karışma durumları karşılaştırıldığında $p < 0.001$ seviyesinde bir ilişki görülmektedir.

Şekil 7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelerin Dağılımının Grafiği

Tablo 24. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Sürelerin Dağılımı

Cinsiyet		Okul Sonrası Gözetimsiz Geçirdikleri Süre				
		Hiç	1 Saat	2-3 Saat	4 ve Daha Fazla	Toplam
Kız	N	57	72	129	135	393
	%	14,5	18,3	32,8	34,4	100,0
	%	38,8	45,6	52,9	55,8	49,7
Erkek	N	90	86	115	107	398
	%	22,6	21,6	28,9	26,9	100,0
	%	61,2	54,4	47,1	44,2	50,3
Toplam	N	147	158	244	242	791
	%	18,6	20,0	30,8	30,6	100,0
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
X ² = 12,661		p<0,01				

Tablo 24.'de gösterildiği gibi, öğrencilerin cinsiyeti ile okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri süre arasında $p<0,01$ seviyesinde bir anlamlılık tespit edilmiştir.

Tablo 25. Öğrencilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Okul Sonrası Gözetimsiz Olarak Arkadaşları ve Kendi Başına Sportif Faaliyetlere Katılanların Dağılımı

Okul Sonrası Gözetimsiz Olarak Arkadaşlarımla Sportif Faaliyetler Katılıyorum		Cinsiyet		
		Erkek	Kız	Toplam
Her Zaman Katılıyorum	N	38	123	161
	%	23,6	76,4	100,0
	%	59,4	73,7	69,7
Nadiren Katılıyorum	N	26	44	70
	%	37,1	62,9	100,0
	%	40,6	26,3	30,3
Toplam	N	64	167	231
	%	27,7	72,3	100,0
	%	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 7,965$		p<0.05		
Okul Sonrası Gözetimsiz Olarak Kendi Başına Sportif Faaliyetler Katılıyorum		Cinsiyet		
		Erkek	Kız	Toplam
Her Zaman Katılıyorum	N	39	76	115
	%	33,9	66,1	100,0
	%	59,1	61,3	60,5
Nadiren Katılıyorum	N	27	48	75
	%	36,0	64,0	100,0
	%	40,9	38,7	39,5
Toplam	N	66	124	190
	%	34,7	65,3	100,0
	%	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 4,078$		p>0.05		

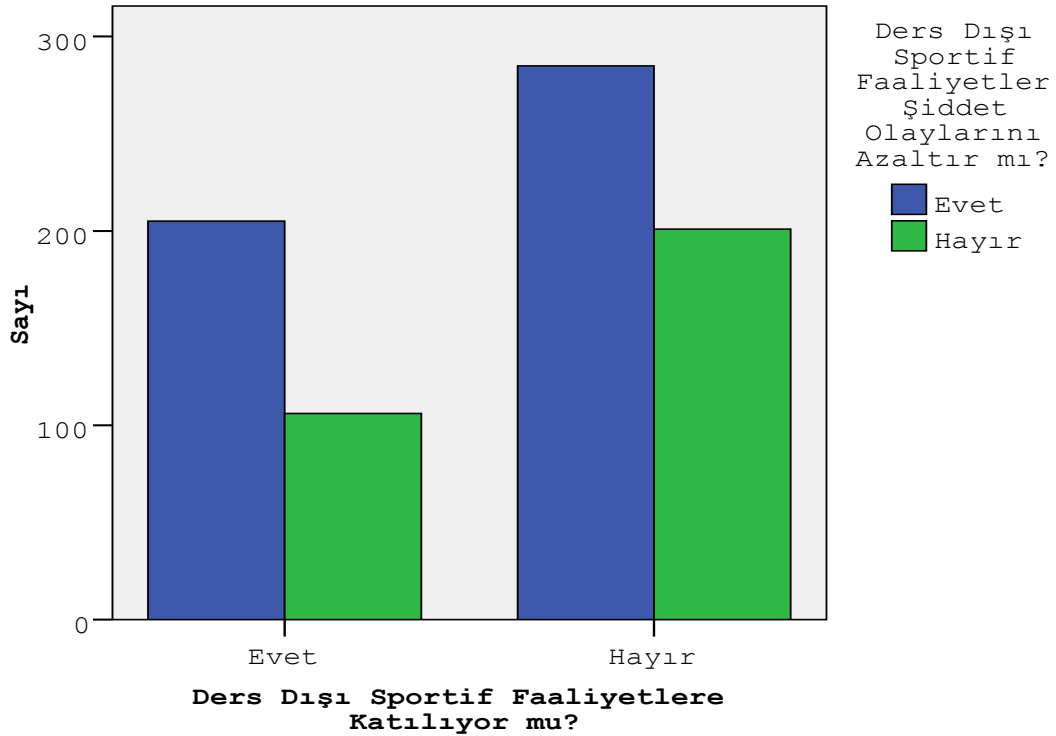
Tablo 25.'e göre, öğrencilerin cinsiyet durumları ile okul sonrası gözetimsiz olarak arkadaşları ile sportif faaliyetlere katılımı arasında $p<0.05$ seviyesinde bir ilişki tespit edilmiştir. Buna karşın öğrencilerin cinsiyet durumları ile okul sonrası gözetimsiz olarak kendi başına yaptıkları sportif faaliyetlere katılımı arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 26. Öğrencilerin Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Durumlarına Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımın Dağılımı

Okul Sonrası Zamanlarda Şiddet Olayına Karışma		Ders Dışı Sportif Faaliyetler Katılım		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	N	73	142	215
	%	34,0	66,0	100,0
	%	23,5	29,2	27,0
Hayır	N	238	344	582
	%	40,9	59,1	100,0
	%	76,5	70,8	73,0
Toplam	N	311	486	797
	%	39,0	61,0	100,0
	%	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 3,178$		$p > 0.05$		

Tablo 26.'ya göre, öğrencilerin okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları ile ders dışı sportif faaliyetleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Şekil 8. Öğrencilerin Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımına Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetleri İle Şiddet Davranışlarının Azaltılabileceği Tercih Durumlarının Dağılımının Grafiği

Tablo 27. Öğrencilerin Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılımına Göre Ders Dışı Sportif Faaliyetleri İle Şiddet Davranışlarının Azaltılabileceği Tercih Durumlarının Dağılımı

Ders Dışı Sportif Faaliyetlere Katılıyor mu?		Ders Dışı Sportif Faaliyetleri İle Şiddet Davranışlarının Azaltılabileceği Tercihleri		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	N	205	106	311
	%	65,9	34,1	100,0
	%	41,8	34,5	39,0
Hayır	N	285	201	486
	%	58,6	41,4	100,0
	%	58,2	65,5	61,0
Toplam	N	490	307	797
	%	61,5	38,5	100,0
	%	100,0	100,0	100,0
$X^2 = 4,238$		p<0.05		

Tablo 27.'ye göre, öğrencilerin ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile ders dışı spor faaliyetleriyle şiddet davranışların azaltılabileceği tercihleri arasında istatistiksel olarak $p<0.05$ seviyesinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

V. TARTIŞMA

Bu bölümde “lise öğrencilerinin okul sonrası zamanlarda şiddete yönelmeleri ile ders dışı spor faaliyetlerine katılımları arasındaki sorusu tartışılacaktır.

Ders dışı sportif faaliyetler, öğrencilerin mevcut yeteneklerini eğlenceli uygulamalarla geliştirmeleri ve yeni beceriler öğrenme fırsatları sağlamasının (Şirin ve ark. 2008) yanında öğrencilerin bir yetişkin gözetiminde, çeşitli riskler barındıran okul sonrası zamanları güven içinde geçirmelerine yardımcı olabilir (Patten ve Robertson, 2001; Ewing ve ark. 2002; Mutz ve Baur, 2009). Ayrıca sportif faaliyetler öğrencilere, fiziksel enerjilerini kabul edilebilir şekilde deşarj etme imkânı da sağlayabilir (Dunning, 2003). Keza, şiddet eğilimde olan gençlerin okul türlerine göre önemli oranda (% 34 - % 52) spor yapmadıklarını belirtmiştir (Kırbaş ve ark. 2007). Bahsedilen önemli özelliklerinden dolayı, okul çağındaki gençlerin ders dışı sportif faaliyetlere katılım oranlarının Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki gibi % 60 ila % 80 civarında olması beklenir (Scotland.gov.uk, 2009; Stahl ve ark. 2002). Oysa Türkiye’de yapılan araştırmaların birçoğunda bu oran % 38 ila % 42 arasında olduğu ifade edilmektedir (Acar, 2008; Kabak, 2009; Karakaya, 2008; Kırmoğlu ve ark. 2008). Nitekim bu çalışmada, öğrencilerin % 39’u ders dışı sportif faaliyetlere katılmakta, fakat % 61’i katılmamaktadır. Bu sonuçlar ders dışı sportif faaliyetlere katılım oranlarının arzu edilen seviyeden oldukça uzak olduğu göstermektedir.

Ders dışı sportif faaliyetlere katılım oranlarındaki yetersizlik, faaliyetlerin sınırlı sürelerle sahip olmasının yanında çeşitlilik ve hareket zenginliğinden yoksun bulunması gibi sebeplerle açıklanabilir (Bowker ve ark. 2003). Bunun yanı sıra öğrencilerin okul sonrası boş zaman aralığı da sportif faaliyetlere katılımlarında önemli rol oynar (Yetiş, 2008). Nitekim çalışmaya katılan öğrencilerin % 27,7’sine göre ders dışı sportif faaliyetlere katılmamanın en önemli nedeni; okul sonrası zamanlarını bu tür faaliyetlere ayırmak istememeleridir. Bu görünüm Türkiye’de çoğu ortaöğretim öğrencilerini kapsayabilir. Bilindiği üzere, lise çağındaki birçok öğrenci üniversite giriş sınavlarında başarılı olmak için boş zamanlarında ders dışı faaliyetler yerine dersane veya etütlere gitmeyi tercih etmektedirler (Yetiş, 2008). Çalışmada diğer öncelikli nedenlere bakıldığında, öğrencilerin “sportif faaliyetlerden hoşlanmaması (% 15,4), “istediği branşta okul sonrası sportif faaliyet bulunmaması (% 14,4)”, ve “okul ve yaşanan

yerleşim yeri civarında yeterli sportif faaliyet yapılmaması (% 14,3) gibi unsurlar belirginleşmektedir.

Bugün ders dışı sportif faaliyetlerin önemli bir kısmını içeren beden eğitimi egzersizleri, konuya ait yönetmeliğe bağlı olarak bazı kısıtlamalara tabidir. Bu kısıtlamalar ise kuşkusuz egzersiz sürelerini ve çeşitliğini azaltmaktadır. Bahsedilen nedenlerin yanı sıra öğrencilerin % 51,8'i okul idaresi ve öğretmenlerin ders dışı sportif faaliyetler konusunda kendilerini bilgilendirmediklerini ifade etmişlerdir. Halbuki, okul idaresi ve öğretmenler tarafından yapılacak bilgilendirme ve teşvik hem öğrencileri katılım yönünden cesaretlendirebilir hem de sportif faaliyetlerden hoşlanmayan öğrencilerin olumsuz yargılarını, pozitif olarak değiştirmelerine yardımcı olabilir.

Ders dışı sportif faaliyetlere katılımı etkileyen bir diğer unsur da öğrencilerin cinsiyetleridir (Selçuk, 2006; Wellard, 2006; Mutz ve Baur, 2009). Mutz ve Baur, lise öğrencilerinin spor kulüplerine katılımları ile cinsiyet durumları arasında önemli seviyede ($p<0.001$) korelasyon olduğunu ileri sürmüş ve erkek öğrencilerin katılımın daha yüksek olduğunu ifade etmiştir (Mutz ve Baur, 2009). Keza sportif katılımı inceleyen birçok araştırmada erkek öğrencilerin spora katılım oranları kızlara göre daha yüksek bulunmuştur (Selçuk, 2006; Kabak, 2009; Kırımoğlu ve ark. 2008; Gacar, 2001; Russell ve ark. 2000). Buna karşın, Papaioannou ve arkadaşlarının 5991 Yunanistanlı ergen ile yaptığı çalışmaya katılan 16 ila 17 yaşındaki lise öğrencilerinin sportif faaliyetlere katılımı ile cinsiyet durumları arasında istatistiksel bir ilişki bulunamamıştır (Papaioannou ve ark., 2004). Bizim çalışmamıza ders dışı sportif faaliyetlere katılım açısından cinsiyetler arasında anlamlı fark görülmüş ($p<0.001$), fakat bu farklılık erkek değil (% 28,3), kız öğrenciler (% 49,9) lehinde ortaya çıkmıştır. Diğer birçok çalışmanın aksine, bu araştırmada kız öğrencilerin sportif faaliyetlere katılım oranlarının yüksek olması, dikkat çekici bir bulgudur. Bilindiği gibi bazı çalışmalar kız öğrencilerin form tutmaya yarayan, sağlıklı, eğlenceli ağırlıklı daha az müdahale edilen sportif faaliyetleri erkeklere göre daha fazla tercih ettiklerini bildirmektedirler (Wellard, 2006; Bailey ve ark. 2004). Bu görüşün bahsedilen sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir. Yine aynı şekilde kız öğrencilerin gözetimsiz arkadaşlarıyla ($p<0.05$) ya da kendi başlarına sportif faaliyetlere katılımlarının erkek öğrencilere göre oldukça anlamlı seviyede yüksek olduğu elde edilen bulgularda görülmektedir. Bu

durumda, kız öğrencilerin çok fazla kural içermeyen ve çalıştırının çok fazla müdahale etmeyeceği faaliyet programlarına erkeklere göre daha çok rağbet ettikleri söylenebilir.

Sportif katılımı etkileyen unsurlardan bir diğeri de aile yapısı ve ekonomik durumdur (Selçuk 2006). Sportif faaliyetlere katılımı yönlendirmede okul ve çevre kadar aile fertlerinin de etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle baba bu konudaki en önemli bir rol model olduğu ifade edilmektedir (Bailey ve ark. 2004). Çalışmamıza katılan öğrencilerin baba mesleği ile sportif faaliyetlere katılımı arasında $p<0.05$ seviyesinde bir ilişki tespit edilmiştir. Özellikle baba mesleği işçi olan öğrencilerin % 69,6'sının ders dışı sportif faaliyetlere katılmadığı görülürken, babası memur olan öğrencilerin % 45,3'ü ders dışı sportif faaliyetlere katılım gösterdiği görülmüştür. Bir başka çalışmada da, sportif faaliyetlere katılan 204 lise öğrencisinden 57'sinin baba mesleği memur, 42'sinin ise işçi olduğu belirtilmiştir (Poyraz, 1999). Elde edilen bulgulardan ve memurların çalışma saatleri işçilere göre daha az olduğundan, sportif faaliyetlere katılım açısından daha iyi rol model olabildikleri söylenebilir.

Öğrencilerin ders zili çalması ile okul sonrası gözetimsiz geçirecekleri süre başlar. Bu zaman diliminin sorumlu bir yetişkin olmaksızın geçirilmesi öğrenciler açısından ciddi riskleri de beraberinde getirir (Snyder ve Sickmund, 1999). Öğrencilerin bu zaman dilimini, onları eğitici, eğlendirici ve güvenli faaliyetler ile geçirmeleri ortaya çıkabilecek riskleri azaltmaya yardımcı olabilecektir. Bundan dolayı öğrencilerin ders dışı sportif faaliyetlerine katılım ile okul sonrası gözetimsiz geçirilen süreler arasında bir ilişki olması beklenebilir. Yapılan istatistiksel analizde, okul sonrası sportif faaliyetlere katılanların % 72,0'ı dört ve daha fazla saat gözetimsiz olduklarını ifade ederken, bu faaliyetlere katılmayanların % 70,0'ı dört ve daha fazla saat gözetimsiz süre geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bulunan bu sonuç öğrencilerin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri ortalama süreler ile ders dışı sportif faaliyetler katılımları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir ($p>0.05$). Ders dışı sportif faaliyetlere katılanların yüksek oranda gözetimsiz süre geçirmelerinin nedeni çalışmaya katılan 162 öğrencinin en çok katılım gösterdikleri sportif faaliyet olarak gözetimsiz arkadaşları ile yaptığı sportif faaliyetleri tercih etmeleri olabilir. Zira öğrencilerin ders dışı gözetimsiz arkadaşları ile yaptığı sportif faaliyetler ile okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri süreler arasında $p<0.05$ seviyesinde önemli ilişki tespit

edilmiştir. Yine sorumlu bir yetişkin gözetiminde yapılan sportif faaliyetlerin kısıtlılığının bu oranı artırdığı söylenebilir. Ayrıca öğrencilerden okul sonrası sportif faaliyetlere katılanların birçoğunun her gün düzenli olarak bu çalışmalara katılmamaları da bu oranın yüksek olmasının neden sayılabilir. Buna karşın A.B.D.'de katılımcılarının 6 – 17 yaşındaki çocuk ve ergenlerin oluşturduğu bir araştırmada öğrenci erkeklerin % 61'inin, kızların ise % 54'ünün okul sonrası zaman dilimini bir yetişkin gözetimde sportif faaliyetlere geçirdikleri ifade edilmiştir (Theokas ve Bloch, 2006).

Çeşitli teorilere (suçu kazanım için fırsata dönüştürme, duyguları dışa vurum, sosyal bağ ve sosyal öğrenme teorileri v.b.) göre ders dışı sportif faaliyetlere katılım artması, öğrenciler arasında görülen şiddet olaylarının da azalmasına yardımcı olabilir (Mutz ve Baur, 2009). Zira öğrencilerin şiddet olaylarına karışma oranları kaygı duyulacak kadar yüksektir. Esasen gençler arasında görülen şiddet olayları toplumda en çok gözlenen şiddet olaylarıdır (Mercy ve ark. 2002). Kaldı ki, mevcut araştırmanın bulguları da bu yöndedir. Keza verileri değerlendirilen 797 öğrencinin % 27'si okul sonrası şiddet olayına karıştığını ifade etmiş, %73'ü ise herhangi bir şiddet olayının mağduru veya uygulayanı olmadığını belirtmiştir. Elde edilen bu oran, Yöndem ve Totan'ın yaptığı çalışma ile benzerlik göstermiştir. Keza onlar, 584 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin % 27,23'ünün bir şekilde zorbalık davranışı içerisinde bulunduğunu ortaya koymuştur (Yöndem ve Totan, 2008). Önceden yapılmış bazı çalışmalarda bu oran daha da yüksek bulunmuştur. Nitekim A.B.D'de 7369 7 ila 12. sınıf öğrencisi olan erkek ergenle yapılan çalışmada % 41'lik şiddet olayına karışma ve zorbalık yapma oranı bulunmuştur (Kreager, 1997). Yine Alikışıfoğlu ve arkadaşları yaptıkları çalışmada katılımcı öğrencilerin % 42'sinin fiziksel bir kavga ile karşılaştıklarını tespit etmişlerdir (Alikışıfoğlu ve ark. 2004). Bu veriler göstermektedir ki, öğrencilerin okul sonrası şiddette yönelimleri veya şiddetin mağduru olma riski oldukça yüksektir.

Elde edilen şiddet olaylarına karışma oranlarının nedeni öğrencilerin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri sürelerin yoğunluğu ile ilişkili olabilir. Nitekim okul sonrası gözetimsiz geçirilen süreler şiddet ve suç oranlarının tepe noktasına ulaştığı alkol ve sigara kullanımı gibi riskli ve istenmeyen davranışlara yönelebileceği en uygun zamanlardır (Patten ve Robertson, 2001; Chung, 2000). Genel lise öğrencilerinde akran zorbalığı ile ilgili bir araştırmada öğrencilerin çoğunlukla okul dışında zorbalık

gördükleri ifade edilmiştir (Genç, 2007). Benzer şekilde, mevcut çalışmaya katılan öğrencilerin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri ortalama süreler ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında $p<0.001$ seviyesinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Özellikle okul sonrası şiddet olaylarına karışan 215 öğrencinin % 75,3'ü dört ve daha fazla saat okul sonrası gözetimsiz vakit geçirdiklerini ifade etmiştir. Çalışma yapılan okulların çoğunluğunun normal öğretim (saat 08.30 ila 15.00 arası öğretim veren) yapıldığından öğrencilerin çoğunluğu saat 15.00'da okuldan ayrılmaktadır. Buda onların en erken saat 19.00'a kadar gözetimsiz kalmalarından dolayı şiddet olayları ile karşılaşma riskini arttırmaktadır. Bu düşünceyi destekler biçimde, ABD'de FBI tarafından hazırlanan raporlarda öğrencilerin şiddet, suç ve kötü alışkanlıklarını en çok gerçekleştirdikleri zaman dilimi olarak 15.00 ve 18.00 arası verilmiştir (Snyder ve Sickmund, 1999; Chung, 2000).

Okul sonrası şiddet olayına karışma durumlarının bir diğer nedeni olarak cinsiyet özellikleri de verilebilir. Öğrencilerin cinsiyetler ile şiddet olaylarına karışma durumları incelendiğinde $p<0.05$ seviyesinde bir ilişki görülmüştür. Bu ilişki dikkat çekici bir bulguyu da ortaya çıkarmaktadır. Keza önce yapılmış birçok araştırmanın sonuçlarının ve genel inanın aksine kız öğrencilerin % 31,7'si okul sonrası şiddet olaylarına karışırken, erkeklerde bu oran % 22,3 olmuştur. Mevcut çalışmanın bulgularını destekleyecek şekilde, Kırimoğlu ve arkadaşlarının araştırmasındaki kız öğrencilerin saldırganlık puanları (144,07 karşı 140,50) erkek öğrencilere göre yüksek bulunmuştur (Kırimoğlu ve ark. 2008). Buna karşın Alikasıfoğlu ve arkadaşlarının çalışmasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede ($p<0.00001$) erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok şiddet olayına karışmış oldukları ifade edilmiştir (Alikasıfoğlu ve ark. 2004). Bununla birlikte Balkaya ve Ceyhan'ın lise öğrencilerin suç davranışlarını inceledikleri çalışmalarında erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla suç davranış göstermekte olduğunu belirtmişlerdir (Balkaya ve Ceyhan 2007). Diğer taraftan yapılan bazı çalışmalarda öğrencilerin cinsiyet durumları ile saldırganlık puanları arasında önemli bir ilişki veya fark tespit edilememiştir (Güner, 2006; Kabak, 2009). Görülmektedir ki, cinsiyet durumları ile şiddet ve saldırganlık arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar arasında farklılıklar vardır. Bu farklılıkların nedenleri öğrencilerin içinde bulunduğu sosyal yapı ve çevre etkileşimlerinin etkileri olabileceği (Kırimoğlu ve ark. 2008) gibi mevcut çalışmanın bulgularından olan okul sonrası

gözetimsiz geçirdikleri süreler de etki edebilir. Bahsedilen nedenlerden başka, okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına karışmalarında, öğrencilerin anne baba öğrenim ve meslek durumları da önemli rol oynayabilir. Yapılan incelemede öğrencilerin anne öğrenim seviyeleri ile şiddet olaylarına karışma durumları arasında $p<0.05$ seviyesinde önemli ilişki tespit edilirken, etki edeceği düşünülen diğer veriler ile şiddet olaylarına karışma arasında bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Nitekim anne öğrenim seviyesi düştükçe şiddet olaylarına karıştıklarını ifade eden öğrenci sayısı artmaktadır. Bununla birlikte annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin % 80,8'i okul sonrası herhangi bir şiddet olayına karışmadıklarını ifade etmişlerdir. Akduman ve arkadaşlarının bulguları tespit edilen bu sonuçları desteklemektedir. Onlarda ergenlerin anne öğrenim düzeyleri düştükçe suça karışma oranlarının arttığını ifade etmişlerdir (Akduman ve ark. 2007). Özellikle anne ve babalar, şiddet ve saldırganlıktan uzak durarak ve öğrenim seviyelerinin artması ile hayata daha olumlu bakarak çocuklarına olumlu davranışlar kazandırabilir (Akduman ve ark. 2007). Bu sonuçlara karşın, Baklaya ve Ceyhan'ın yaptığı çalışmada anne öğrenim durumları yükseldikçe öğrencilerin suç davranışları artmakta olduğunu ileri sürmüştür (Baklaya ve Ceyhan, 2007). Bu açıdan bakıldığında öğrenim seviyesi yükseldikçe ergen çocuklarla beraber geçirilen sürelerin azaldığı düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bu durum öğrencilerin okul sonrası ebeveynleri ile daha az zaman geçirmelerine neden olabildiğinden, okul sonrası vakitlerde şiddet olayları ile karşılaştırma riskini arttırmaktadır. Bundan dolayı öğrencilerin gözetimsiz olarak geçirecekleri sürelerde ders dışı sportif faaliyetlerine katılımlarının sağlanması önemli bir korunma yöntemi olabilir.

Ders dışı sportif faaliyetler, öğrencilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak gelişimlerinde okul sonrası gelişim programları olarak önemli rol oynar (Aybek, 2007). Çünkü bu programlar öğrenciler için okul sonrası eğlenceli alternatifler sunacağından, gençlerin suça ve şiddet olaylarına karışmalarını önlemeye yardımcı olur (Patten ve Robertson, 2001). Mevcut çalışmada katılımcıların ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Benzer şekilde bazı araştırmalarda da, sportif katılım ile şiddet olaylarına karışma ve saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($p>0.05$) bulunamamıştır (Mutz ve Baur, 2009; Brandl-Bredenbeck, 2005; Dervent, 2007; Kırimoğlu ve ark. 2008; Kabak, 2009). Bu sonuçlara göre, ders dışı

sportif faaliyetler, öğrencilerin okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına karışmalarını önlemede yetersizdir. Bu durumun nedenleri olarak; öğrencilerin yüksek oranda gözetimsiz olarak arkadaşlarla yapılan sportif faaliyetleri tercih etmesi ve öğrencilerin yeterli sıklıkta (haftanın her günü) ve yoğunlukta bu tür faaliyetlere katılamaması gösterilebilir. Bir başka deyişle öğrenciler sorumlu bir yetişkin gözetiminde ders dışı spor faaliyetlere katılır ve bu faaliyetler onların okul sonrası gözetimsiz geçirecekleri süreleri kapsayacak şekilde hazırlanırsa, gençlerin şiddet olaylarına karışma riskleri de kısmen önlenmiş olabilir. Bunun yanı sıra eldeki bazı verilere bakılırsa, ders dışı sportif faaliyetlere katılan öğrencilerin % 23,5'inin şiddet olayına karıştığı görülürken, ders dışı sportif faaliyetlere katılmayanlarda bu oranın % 29,2 olduğu anlaşılmaktadır. Buradan ders dışı sportif faaliyetlere katılımın öğrencilerin şiddet olaylarına karışmalarını az da olsa önleyebildiği ifade edilebilir.

Her ne kadar ders dışı sportif faaliyetlere katılım ile şiddet olaylarına karışma arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunamasa da, üzerinde titizlikle çalışılmış ders dışı sportif faaliyet programlarının sorumlu bir yetişkin eşliğinde uygulanmaları öğrencilere çeşitli fırsatlar sağlayarak güvenli bir ortam hazırlayabilir (Patten ve Robertson, 2001). Nitekim çalışmamıza katılan öğrencilerin düşünceleri de aynı yöndedir. Zira öğrencilerin % 61,5'i gözetimli olarak ders dışı sportif faaliyetlere katılımın okul sonrası görülebilecek şiddet davranışlarını azaltılabileceğini yönünde düşünce ortaya koymuşlardır. Ayrıca ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile gözetimli olarak ders dışı spor faaliyetleriyle şiddet davranışların azaltılabileceği tercihleri arasında istatistiksel olarak $p<0.05$ seviyesinde bir ilişki tespit edilmiştir. Bundan dolayı, lise öğrencilerin okul sonrası zamanlarda şiddet olaylarına karışmalarını önlemeye yardımcı olmak için mutlaka bir gözetmen kontrolünde katılımı üst seviyelere çıkaracak şekilde ders dışı sportif faaliyet programları oluşturulmalı ve uygulamaya sokulmalıdır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, elde edilen bulgular ve onların değerlendirilmesi doğrultusunda çalışmanın amacını oluşturan “Lise öğrencilerinin şiddete yönelmeleri ile ders dışı spor faaliyetlerine katılımları arasında ilişki var mıdır?” sorusunun alt problemlerinden başlamak üzere ana problem cevaplandırılmaya çalışılacaktır.

- Elde edilen birinci sonuç ayrı ayrı olmak üzere öğrencilerin cinsiyet durumları ve baba meslekleri ile ders dışı sportif faaliyetler arasında istatistiksel olarak ilişki tespit edilmiştir.
- İkinci sonuç, öğrencilerin okul sonrası gözetimsiz geçirdikleri ortalama süreler ile ders dışı sportif faaliyetler katılımları arasında istatistiksel olarak ilişki bulunamamıştır.
- Üçüncü sonuç, ayrı ayrı olmak üzere öğrencilerin cinsiyet durumları ve anne öğrenim durumları ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında istatistiksel olarak ilişki tespit edilmiştir.
- Dördüncü sonuç; okul saatleri sonrası gözetimsiz geçirdikleri ortalama süreler ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında istatistiksel olarak ilişki tespit edilmiştir.
- Beşinci sonuç, ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile okul sonrası şiddet olaylarına karışma durumları arasında istatistiksel olarak ilişki bulunamamıştır.
- Altıncı sonuç ise; ders dışı sportif faaliyetler katılım durumları ile ders dışı spor faaliyetleriyle şiddet davranışların azaltılabileceği tercihleri arasında istatistiksel olarak ilişki tespit edilmiştir.

Mevcut sonuçlar ışığında, aşağıdakiler öneri olarak sunulabilir:

- Ders dışı sportif faaliyetleri seviye, çeşit ve süre olarak arttırılmalıdır (Mesela ders dışı beden eğitimi egzersizleri haftada 6 saat yerine 10 ve daha fazla süreye çıkartılabilir.)

- Öğrencilerin ders dışı sportif faaliyetlere katılımı okul, aile ve ilgili diğer kurumların yapacağı teşvik ve çalışmalarla arttırılmalıdır.
- Okul sonrası öğrencilerin gözetimsiz geçirdikleri sürelerin etkin olarak sorumlu yetişkin gözetmelerin eşliğinde, onarın dikkatini çekici ve eğlendirici alternatif aktivitelerle dolduracak programlar oluşturulmalıdır.
- Öğrencilere ve ailelere bu konuda seminer çalışması yapılarak öğrencilerin gözetimsiz geçirdikleri sürelerde nasıl risklerle karşılaşabilecekleri anlatılmalıdır.
- Öğrencileri okul dışında sorumlu bir gözetmen eşliğinde (Antrenör v.b.) katılabilecekleri branşlardaki spor kulüplerine veya spor salonlarına yönlendirilmeler yapılmalıdır.
- Yerleşim yerleri etrafındaki spor yapılacak alanlara beden eğitimi uzmanı görevlendirilerek, öğrencilerin hafta sonları da gözetim altında spor yapmaları sağlanmalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Acar Hakan (2008). Samsun İli Yatılı Bölge İlköğretim Okulu (YİBO) Öğrencilerinin Spor Yapma Alışkanlıkları ve Şiddete Uğrama Durumlarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Samsun
- Akduman Gülümser Gültekin, Akduman Barış, Cantürk Gürol (2007). Ergen Suçluluğunda Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin İncelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi* **42**, 156-161
- Akyol Taha (2005). Politikada Şiddet. **3. Baskı**. Truva Yayınları. İstanbul
- Alıkaşifoğlu M., Erginöz E., Ercan O., Uyal Ö., Kaymak D.A., İlter Ö. (2004). Violent Behaviour Among Turkish High School Students And Correlates of Physical Fighting; *European Journal of Public Health* **14**: 173-177
- Arendt Hannah (1996). Şiddet Üzerine. *Cogito* **6-7**: Yapı Kredi Yayınları (Çev. Bülent PEKER) 7-21
- Ayan Sezen (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri; *Anatolian Journal of Psychiatry*, **8**. 206-214
- Aybek Aycen (2007). Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersine ve Ders Dışı Etkinliklere Yönelik Tutumlarında Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Samsun
- Aydemir, S. Ruhi, (2005). Şiddet. *Mevzuat Dergisi* Sayı:**91**
<http://www.mevzuatdergisi.com/2005/07a/04.htm> Erişim Tarihi 19/11/2009

- Bailey R.P., Wellard I., Dismore H. (2004). Girls' Participation in Physical Activities And Sports: Benefits, Patterns, Influences And Ways Forward. Technical Paper For World Health Organization. www.icsspe.org/documente//Girls.pdf Erişim Tarihi 10/02/2010
- Bal Metin (2007). Rousseau ve Şiddetin Kaynağı Olarak Eşitsizlik. *Doğubatu – Şiddet*, **43**. 87-98
- Balcıoğlu, İbrahim. (2001). Şiddet ve Toplum. Bilge Yayıncılık, İstanbul
- Balkaya Ayşen, Ceyhan Esra (2007). Lise Öğrencilerinin Suç Davranışı Düzeylerinin Bazı Kişisel ve Ailesel Bakımdan İncelenmesi. *Aile ve Toplum* **3-11**, 13-28
- Berktaş Halil, Toprak Zafer, Kuyaş Ahmet (1996). Tarihçi Gözüyle “Şiddetin Tarihi” Üzerine Bir Söyleşi. *Cogito* **6-7**: Yapı Kredi Yayınları 197-206
- Binbaşioğlu Cavit (2000). Okulda Ders Dışı Etkinlikler. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul
- Bostancı Aynur B. (2007). Türk Milli Eğitim Sisteminin Yapısı ve Özellikleri: Eğitim Bilimine Giriş Ed(s) Saylan, Nevin. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Bowker Anne, Gadbois Shannon, Cornock Becki (2003). Sport Participation And Self-Esteem: Variations as a Function of Gender And Gender Orientation, *Sex Roles*, **49**. 47-58
- Brandl-Bredenbeck Hans Peter (2005). Involvement in Sport And Violence – Hopes And Facts. *X. Congreso Internacional De Historia Del Deporte, Universidad Pablo De Olavide*, Sevilla
- Chung An-Me (2000). After School Programs: Keeping Children Safe and Smart. Editorial Pubs, U.S. Department of Education. Washington

- Coady C. A. J. (1996). Terörün Ahlakı ; *Cogito 6-7*: Yapı Kredi Yayınları (Çev. Aysun BABACAN) 261-278
- Çetin Hicran (2004). Öğrenci Ergenlerin Şiddete Yönelik Tutumları: Yaş ve Cinsiyete Göre Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Dahlberg Linda L., Krug Etienne G. (2002). Violence – A Global Public Health Problem: World Report on Violence and Health, Ed(s) Krug, Etienne G. Et al.,1-22
- Dahlberg Linda L., Potter Lloyd B. (2001). Youth violence: Developmental Pathways And Prevention Challenges; *American Journal of Preventive Medicine*, **20**: 3-14
- Dervent Fatih (2007). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Dunnig Eric (2003). Violence And Sport: International Handbook of Violence Research, **First Edition** (Ed)s Heitmeyer Wilhelm, Hagan John. Kluwer Academic Publishers Dordrecht/Netherland
- Eitzen D.S. (2003). Social Control and Sport In: Handbook of Sport Studies, **New Edition** Ed(s), Coakley J., Dunning E. SAGE Pub.Portland/Oregon
- Engels Friedrich (1996). Tarihte Şiddetin Rolü. *Cogito 6-7*: Yapı Kredi Yayınları (Çev. Olcay KUNAL) 169-184
- Erdem Gizem, Eke Ceyda Y., Ögel Kültegin, Taner Sevil (2006). Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi 7 (3)*. 111-116
- Erdur-Baker Özgür, Kavşut Fatma (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü Siber Zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, **27**. 31-42

- Eren, Altay (2005). Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet. *Aile ve Toplum* **2-8**. 23-36
- Ewing Marth E., Gano-Overway Lori A., Branta Cyrstal F., Seefeldt Vern D. (2002). The Role of Sports in Youth Development: Paradoxes of Youth And Sport Ed(s) Gatz Margaret, Messner Michael A., Ball-Rokeach Sandra J., State University of New York Press. Albany/New York
- Gacar Atalay (2001). Elazığ İl Merkezindeki İlköğretim Okulları ve Liselerde Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenleri ve Öğrencileri Açısından Ders Dışı Egzersiz Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Elazığ
- Genç Gülten (2007). Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya
- Graham John, Bowling Ben (1995). Young People and Crime. *Home Office Research Study* **145**.
- Güner Buket Çobanoğlu (2006). Takım Sporları ve Bireysel Spor Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Samsun
- Gürkan Uğur (2007). Eğitimin Psikolojik Temelleri: Eğitim Bilimine Giriş Ed(s) Saylan Nevin. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Kabak, Fatih (2009). Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışları Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana

- Kabasakal Kemal (2007). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Karakaya Ergün, (2008). Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin, Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Karaküçük Suat (1997). Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme. **II. Baskı** Seren Ofset, Ankara
- Kavlak Ahmet (2007). Terör ve Meşru Terör. *Doğubatu – Şiddet*, **43**, 221-232
- Kılıç Ruhi (2007). Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması: Okullarda Şiddetin Önlenmesi, Mevcut Uygulamalar ve Sonuçları. Ed(s). Gelbal Selahattin, Özdemir Gültekin. Pegem A Yayıncılık. Ankara
- Kırbaş Şule, Taşmektepligil M. Yalçın, Üstün Ahmet (2007). Ortaöğretimde Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler ve Şiddeti Engellemede Spor Aktivitelerinin Rolünün İncelenmesi: Amasya İli Örneği. *Spormetre V(4)*, 177-185
- Kırmoğlu Hüseyin, Parlak N., Dereceli Ç., Kepoğlu A., (2008). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Spora Katılım Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2-2*
- Koç Mustafa (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri: *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , **17**. 231-256
- Köknel Özcan (1996). Bireysel ve Toplumsal Şiddet. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul
- Kreager Derek A. (2007). Unnecessary Roughness? Youth Sport, Peer Networks and Male Adolescent Violence. *American Sociological Review*, **72(5)**, 705-724

- M.E.B.-Y.E.E. (2007). Şiddet İçermeyen Eğitim. Araştırma Raporu. Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara
- Mercy James A., Butchart Alexander, Farrington David, Cerda Magdalena (2002). Youth Violence: World Report on Violence and Health, Ed(s) Krug, Etienne G. Et al., 23-49
- Michaud Yves (1991). Şiddet. İletişim “Cep Üniversitesi” Yayınları İstanbul (Çev. Cem MUHTAROĞLU)
- Moses Rafael (1996). Şiddet Nerede Başlıyor? *Cogito* 6-7: Yapı Kredi Yayınları (Çev. Ayşe KUL) 23-27
- Mutz Michael, Baur Jürgen (2009). The Role of Sport For Violence Prevention: Sport Clup Participation And Violent Behaviour Among Adolescents. *International Journal of Sport Policy* 1(3), 305-321
- Noonan James H., Vavra Malissa C. (2007). Crime in School and College: Nationals Incident-Based Reporting System Data, Criminal Justice Information Services Division/ Federal Bureau of Investigation
<http://www.fbi.gov/ucr/schoolviolence/2007/schoolviolence.pdf> Erişim Tarihi 06/11/2009
- O’Keefe M. (1997). Adolescents' Exposure To Community And School Violence: Prevalence And Behavioral Correlates; *Journal of Adolescent Health*, 5, 368-376
- ÖİK (2000). Beden Eğitimi, Spor ve İstanbul Olimpiyatları Özel İhtisas Komisyon Raporu. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/beden/oik530.pdf> Erişim Tarihi 06.11.2009

- ÖİK (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/beden/oik530.pdf> Erişim Tarihi 06.11.2009
- Öztürk Armağan (2007). Bir Haklı Savaş Tartışması: Şiddet Meşru Olabilir mi? *Doğubatu – Şiddet*, **43**,115-128
- Papaioannou Athanasios, Karastogiannidou Calliope, Theodorakis Yannis (2004). Sport Involvement, Sport Violence and Health Behaviours Greek Adolescents. *European Journal of Public Health* **14**. 168-172
- Patten Peggy, Robertson Anne S. (2001). Focus on After-School Time For Violence Prevention. Eric Digest of University of Illinois, September Issue. <http://ericecece.org> Erişim Tarihi 06/01/2010
- Poyraz Adem (1999). Ortaöğretim Kurumlarında Ders Dışı Sportif Faaliyetlerin Organizasyonu, Katılım Sorunları ve Çözüm Yolları Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Riches David (1989). Antropolojik Açıdan Şiddet. **I. Baskı** , Ayrıntı Yayınevi, İstanbul (Çev. Dilek HATTATOĞLU)
- Russel Claire, Russell W. M. S. (1979). The Natural History of Violence. *Journal of Medical Ethics*. **5**. 108-117
- Russell R. Pate, Steward G. Trost, Sarah Levin, Marsha Dowda (2000). Sport Participation and Health – Related Behaviors Among U.S. Youth, *Archives of Pediatrics & Adolescents Medicine* **154**, 904-911

- Safeyouth (2001). After-School Programs. National Youth Violence Prevention Resource Center. <http://www.safeyouth.org/scripts/facts/docs/afterschool.pdf>
Erişim Tarihi 06.11.2009
- Scognamillo Giovanni (1996). şiddet, Toplum, Birey ve Kan. *Cogito 6-7*: Yapı Kredi Yayınları 357-362
- Scotland.gov.uk (2009). <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Statistics/Browse/Tourism-Culture-Sports/TrendSportParticipation> Erişim Tarihi 10/02/2010
- Selçuk Tamer (2006). Ortaöğretim Öğrencilerin Ders Dışı Okul Spor Faaliyetlerine Katılımı ve Sorunları (Mersin İli örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin
- Snyder Howard N., Sickmund Melisa (1999). Violence After School. *Juvenile Justice Bulletin*, U.S. Department of Justice www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojjdp/178992.pdf
Erişim Tarihi 06.11.2009
- Stahl Timo, Rütten Alfred, Nutbeam Don, Kannas Lasse (2002). The Importance of Policy Orientation And Enviroment on Physical Activity Participation – A Comparative Analysis Between Eastern Germany, Western Germany And Finland, *Health Promotion International* **17(3)**. (2002). 235-246
- şirin Erkan F., Çağlayan Hakan S., Çetin Mehmet Ç., İnce Alpaslan (2008). Spor Yapan Lise Öğrencilerinin Spora Katılım Motivasyonlarına Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* **2(2)**

TBMM-Meclis Araştırma Komisyonu (2007). Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etmenlerin Saptanması. 22. Dönem 5. Yasama Yılı Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu. T.B.M.M Basım Evi Ankara

TDK (2009). www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi 05.11.2009

Tezcan Mahmut (1993). Boş Zamanlar Sosyolojisi Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

Tezcan Mahmut (1996). Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul. *Cogito 6-7*: Yapı Kredi Yayınları 319-322

Theokas Christina, Bloch Margot (2006). Out-of-School Times Critical For Children: Who Participates in Programs. *Child Trends 20* www.childtrends.org

Tr.wikipedia (2009) http://tr.wikipedia.org/wiki/Habil_ve_Kabil Erişim Tarihi 06.12.2009

Tr.wikipedia (2009) http://en.wikipedia.org/wiki/Natural_selection Erişim Tarihi 06.12.2009

TÜİK (2009). http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=turkiyeyasgr.RDF&p_yil=2008&desformat=html&ENVID=adnksdb2Env Erişim Tarihi 05.11.2009

Türker Yıldırım (1996). Şiddetle Seviyorum; *Cogito 6-7*: Yapı Kredi Yayınları 319-322

- Uysal Aynur (2003). Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatışma Çözümleri, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansıması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir
- Ünsal Artun (1996). Genişletilmiş Şiddet Tipolojisi. *Cogito* **6-7**: Yapı Kredi Yayınları 29-35
- Valois Robert F., Zullig Keith J., Drane J. Wanzer, Huebner E. Scott, (2001). Relationship Between Life Satisfaction And Violent Behaviors Among Adolescents; *American Journal of Health Behavior* **4**: 353-366
- Vandell Deborah Lowe, Shomow Lee (1999). After-School Child Care Programs. *The Future of Children* **9(2)**. 64-80
- Wellard Ian (2006). Able Bodies And Sport Participation: Social Constructions of Physical Ability For Gendered And Sexually Identified Bodies. *Sport, Education And Society*, **11(2)**. 105-119
- Yavuzer Yasemin (2009). Saldırganlığı Önlemeye Yönelik Psiko-Eğitim Programlarının Lise Öğrencilerindeki Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Yetiş, Ümit (2008). Ortaöğretim Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Eğilimleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Yöndem Z. Deniz, Totan Tarık (2008). Ergenlerde Zorbalık ve Stresle Baş Etme. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi **3(35)**, 28-37

ÖĞRENCİ BİLGİ FORMU

(EK1)

Bu form Lise Öğrencilerinin Okul Sonrası Zamanlarda Şiddete Yönelmesi ve Ders Dışı Spor faaliyetleriyle ilişkisini inceleyen bilimsel bir çalışmaya veri oluşturmak için hazırlanmıştır. “BAŞKA HİÇBİR AMACI VE YÜKÜMLÜLÜĞÜ YOKTUR” bundan dolayı adınızı ve soyadınızı ya da okul numaranızı kesinlikle YAZMAYINIZ. Vereceğiniz samimi bilgiler için şimdiden teşekkür ederiz.

1- Kaçınıcı sınıfa gidiyorsunuz (örneğin Lise 1, Lise 2 gibi) ? :

2- Cinsiyetiniz : Kız ☐ Erkek ☐

3- Anneniz yaşıyor mu? : Evet ☐ Hayır ☐

4- Babanız Yaşıyor mu?: : Evet ☐ Hayır ☐

5- Anne ve Babanızın medeni durumu? : Evli ☐ Boşanmış ☐ Ayrı Yaşıyor ☐

6- Boşanmış veya Ayrı yaşıyorlarsa ya da anne babanız yoksa siz kiminle birlikte yaşıyorsunuz?

Annemle ☐ Babamla ☐ Bir akrabamın yanında ☐ Devlet Yurdunda ☐

Yukarıdaki seçenekler dışında (lütfen belirtiniz)

7- Kendiniz hariç, kaç kardeşiniz var? (üvey ve öz toplam): Kardeşim yok ☐ 1 kardeş ☐

2-3 kardeş ☐ 4-5 kardeş ☐ 6-7 kardeş ☐ 8-9 kardeş ☐

10ve daha fazla ☐

8- Anne ve Babanızın öğrenim durumu nedir?

Öğrenim Durumu	Anne	Baba
Okuryazar değil	☐	☐
Okuryazar	☐	☐
İlkokul	☐	☐
İlköğretim (ortaokul)	☐	☐
Lise	☐	☐
2 Yıllık Meslek	☐	☐
Yüksekokulu	☐	☐
4-6 Yıllık Üniversite	☐	☐
Yüksek Lisans - Doktora	☐	☐

9- Annenizin Mesleği nedir?: Ev hanımı ☐ Memur ☐ İşçi ☐

Emekli ☐

Serbest meslek (ticari işyeri olan, esnaf, zanaatkâr, müzisyen, seyyar satıcı v.b.) ☐

Çiftçi, Besici v.b. ☐ Silahlı Kuvvetlerde (subay, astsubay v.b.) ☐ Polis ☐

Özel Güvenlik Görevlisi ☐ Yukarıdaki seçenekler dışında diğer bir meslek (lütfen belirtiniz).....

10- Babanızın Mesleği nedir? Çalışmıyor ☐ Memur ☐ İşçi ☐

Emekli ☐ Serbest meslek (ticari işyeri olan, esnaf, zanaatkâr, müzisyen, seyyar satıcı v.b.) ☐

Çiftçi, Besici v.b. ☐ Silahlı Kuvvetlerde (subay, astsubay v.b.) ☐ Polis ☐

Özel Güvenlik Görevlisi ☐ Yukarıdaki seçenekler dışında diğer bir meslek (lütfen belirtiniz).....

11- Evinizin sınırları içinde olduğu yerleşim yeri nedir?

Köy ☐ Kasaba ☐ İlçe ☐ İl merkezi ☐

12- Gün boyunca, okul saatleri sonrası yakınıınızda sizden yaşça büyük aile bireyi, öğretmen ya da sizi kontrol edecek herhangi bir kişi olmadan ortalama kaç saat geçiriyorsunuz.

Hiç ☐ 1 saat ☐ 2-3 saat ☐ 4-5 saat ☐ 6-7 saat ☐ 8-9 saat ☐
10 ve daha fazla ☐

13- Okul sonrası (ders dışı vakitlerde) sportif faaliyetlere katılıyor musunuz?

Evet ☐ Hayır ☐

14- Bir üsteki soruya cevabınız “EVET” ise katıldığınız faaliyetleri en çok katılım gösterdiğiniz 1 en az katılım gösterdiğiniz 2 olmak üzere işaretleyiniz. **(Katılım göstermediğinizi işaretlemeyiniz)**

Faaliyetler	Derecelendirme	
Beden Eğitimi öğretmeni tarafından yaptırılan ders dışı egzersizlere	1	2
Beni olumlu olarak yönlendirecek bir yetişkin, tarafından yaptırılan sportif çalışmalara	1	2
Bir antrenör tarafından yaptırılan, federasyonca tescil edilmiş spor kulübünün antrenmanlarına	1	2
Herhangi bir gözetim olmaksızın arkadaşlarla aramızda yapılan maçlara	1	2
Herhangi bir gözetim olmaksızın kendi başıma yaptığım sportif çalışmalara	1	2
Vücut geliştirme, step, aerobik ve dans gibi kapalı bir alanda tek başına yapılan çalışmalara	1	2

15- 13. soruya cevabınız “HAYIR” ise katılmamanıza neden olan etkenleri aşağıdaki tabloya bakarak en çok etkileyen faktöre 1 en az etkileyen faktöre 5 olmak üzere 1’den 5’e göre derecelendiriniz. **(Katılım göstermediğinizi işaretlemeyiniz)**

Etkenler	Derecelendirme				
İstediğim branşta ders dışı egzersiz olamaması	1	2	3	4	5
Sportif faaliyetlerden hoşlanmıyorum	1	2	3	4	5
Okul veya yaşadığınız yerleşim yeri içerisinde yapılan ders dışı egzersiz faaliyetlerinin yetersiz sayıda olması	1	2	3	4	
Okul sonrası zamanımı bu faaliyetlere ayırmak istemiyorum	1	2	3	4	5
Egzersiz yaptıran beden eğitimi öğretmeni veya antrenörle çalışmak istemiyorum	1	2	3	4	5
Okul sonrası zamanlarımı maddi geliri olan bir işte çalışarak geçiriyorum	1	2	3	4	5
Ailem izin vermiyor	1	2	3	4	5
Diğer (lütfen belirtiniz).....	1	2	3	4	5
Diğer (lütfen belirtiniz).....	1	2	3	4	5

16- Ders dışı sportif faaliyetlere katılımınızla ilgili olarak okul idaresi ve öğretmenler size göre öğrencileri yeterince bilgilendiriyor ve yönlendiriyorlar mı?

Evet ☐

Hayır ☐

-TANIM- FİZİKSEL ŞİDDET: Dövmek, vurmak, itmek, sıkıştırmak, çarpmak, tekmelemek, çelme takmak, bıçaklamak, ateş etmek, ısırarak, tırmalamak, saç çekmek, çimdiklemek vb. davranışlardır. **Aşağıdaki Soruları bu tanıma göre cevaplandırınız.**

17- Okul saatleri sonrası (eve veya barınılan yer gibi güvenli bir ortama girilinceye kadar) fiziksel şiddette maruz kaldınız mı?

Evet ☐

Hayır ☐

18- Okul saatleri sonrası (eve veya barınılan yer gibi güvenli bir ortama girilinceye kadar) çevrenizdekilere fiziksel şiddet uyguladınız mı?

Evet ☐

Hayır ☐

-TANIM- SÖZEL ŞİDDET ve TEHDİT: Yaralayıcı ya da öldürücü silah gösterme, küfür, tehdit, meydan okuma, imalı konuşma, bağırma, takip etme, küçük düşürecek isim takma, iftira, telefon ve e mail ile çirkin mesajlar göndererek rahatsız etme vb. kişiyi utandıran, gururunu kıran, korkutan, uygunsuz, istenmeyen söz ve davranışlardır.

Aşağıdaki Soruları bu tanıma göre cevaplandırınız.

19- Okul saatleri sonrası (eve veya barınılan yer gibi güvenli bir ortama girilinceye kadar) sözel şiddette maruz kaldınız mı?

Evet ☐

Hayır ☐

20- Okul saatleri sonrası (eve veya barınılan yer gibi güvenli bir ortama girilinceye kadar) çevrenizdekilere sözel şiddet uyguladınız mı?

Evet ☐

Hayır ☐

21- Size göre okul saatleri sonrası öğrencilerden kaynaklanan şiddet davranışları gözetimli olarak yapılan ders dışı spor faaliyetleri ile azaltılabilir mi?

Evet ☐

Hayır ☐

22- Öğrenim gördüğünüz okulun türü nedir?

Genel Lise ☐

Meslek Lisesi ☐

Anadolu Lisesi ☐

Fen Lisesi ☐

VIII. ÖZGEÇMİŞ

A. KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Murat ŞAHİN
Baba Adı : Şaban
Ana Adı : Hafize
Doğum Yeri ve Tarihi : Merzifon, 21/09/1977
Medeni Durumu : Evli
Yabancı Dili : İngilizce
Adres : Fevzi Çakmak Mh. Sinop Sk. No:12-11
55070 SAMSUN
Telefon No : 0 505 6977551

B. EĞİTİM DURUMU :

İlk-Orta Öğretim : Şehit Cengiz Topel İlköğretim Okulu /
Belediye İlköğretim Okulu SAMSUN
Lise Öğrenimi : Atakum Endüstri Meslek Lisesi SAMSUN
Yüksek Öğrenim : Gazi Osman Paşa Üniversitesi Beden Eğitimi
ve Spor Yüksek Okulu TOKAT

C. ASKERLİK DURUMU : Terhis 01/02/2007

D. ÇALIŞTIĞI KURUM : Döğer Lisesi/İhsaniye/AFYONKARAHİSAR